

תגובה לדברי המגיב בענין ביאור מכתב כ"ק אדמו"ר בנידון שלילת עירוב בעיירות¹

לכבוד י" שבט שנת ה'תשפ"ג, פירסמתי מכתב ארוך באנגלית מכ"ק אדמו"ר – חלקו כבר נדפס לפני מספר שנים, וחלקו נדפס בפרסום ראשון – אודות שלילת עשיית עירוב בעיירות.

במכתב זה (משנת ה'תשכ"ד) משיב כ"ק אדמו"ר לכמה מרבני מנהטן ומבהיר להם את עמדתו בנוגע להקמת עירוב במנהטן. במענה זה כ"ק אדמו"ר אינו עונה רק בנוגע לעירוב במנהטן, אלא דן באופן כללי בנוגע לבעיות שונות שיכולות להתעורר בעירובין בעיירות בכלל.

מכתב זה פורסם באתרי האינטרנט החב"דיים באנגלית. כמו כן, בהתוועדות יו"ד שבט ב-770, חולקה תשורה עם תרגום המכתב ללה"ק (התשורה בעצמה לא פורסמה באתרים, אבל הופצה על ידי כמה באיזה קבוצות וואצאפ שונות).

בהמשך לכך, פרסם אחד מאמר תגובה בשם "ביאור מכתב כ"ק אדמו"ר בנידון העירוב במנהטן ובענין תיקון עירובין בימינו", בו הוא מבאר את דברי כ"ק אדמו"ר בצורה מחודשת, עם פרשנות אישית משלו, כך שתתאים עם כללות שיטתו בעניין עשיית ותיקון עירובין בימינו (ולטענתו כביכול – חלילה וחס – עיקמתי את הכתובים והכנסתי פירושים זרים לדברי כ"ק אדמו"ר, רח"ל).

חכתי בדעתי אם מוטל עלי לענות לטענות השונות והמשונות הללו, מצד כמה טעמים, ראשית, שהרי ברור לי שמענה שלי יגרור שוב תגובות הלוך ושוב, והוא דבר שאין לו סוף, וללא שום תועלת ותכלית.

טעם נוסף, מפני שלדעתי אין עניין להפריך טענות כה מגוחכות ומופרכות, וכמו שאין צורך להפריך טענה שאור הוא חושך וחושך הוא אור, ואדרבה – עצם ההתייחסות עשויה לתת לגיטימציה לדעה מופרכת זו.

למרות הכל, לאחר התייעצות עם כמה מידידי, ואחרי שכמה ביקשו ממני התייחסות והבהרה, וכיון שהטענות נשמעו ופורסמו באופן רחב, יש מן הצורך להתייחס לטענות שכתב, ואף שידוע אני שתגובה זו יכולה לגרור תגובה חוזרת ובכל התוקף, כדרכו. זאת ועוד: היות ומלכתחילה התשורה לא פורסמה די הצורך, ולא פורסמה באתרים, מה שגרם לכך שרבים לא ראו את מכתב כ"ק אדמו"ר במקורו, אלא רק דרך פרשנותו המוטעית וטענותיו התמוהות, ולכן מן הצורך לתקן מצב זה מן השורש. ובפרט בגלל שהמכתב במקורו נכתב בשפה האנגלית, ותרגום המכתב ללה"ק לא פורסם באתרים החב"דיים, ונמצא שיש בזה משום גניבת דעת, אחר שציבור קוראי ודוברי לה"ק ראו רק את התגובה של הנ"ל. ולכן אגיב

¹ הערת העורך: התלבטתי מתחילה אם השעה כשרה לפרסם דבר זה, בזמן כזה, כאשר כלל ישראל נמצא בעת צרה, שעה שבה יהודים נלחמים על נפשם. ולכאורה יש דברים יותר ראויים וחשובים להתעסק בהם. אבל מכיוון שהמגיב ממשיך לפעול בעניין זה דווקא בתקופה זו, אני חש חובה להגיב כעת, ולא לדחות את התגובה שלי לזמן אחרת.

כאן באופן חד פעמי, בו אבהיר כמה פרטים תוך התייחסות לדברים כהווייתם, ואשאיר את הדברים כמו שהם, וישפוט הקורא ויראה.

וכעת אבוא בקונטרס זה לעבור באופן יסודי על כל חלק מדבריו, ולבאר מדוע - לפענ"ד - כללות ופרטות דבריו אינם נכונים כלל ואי אפשר להלמם בדברי רבינו².

וחשוב לי להבהיר: אין כוונתי, וגם לא ביכולתי, לבאר בקונטרס זה את **כללות** שיטת כ"ק אדמו"ר בנידון עשיית עירוב עירוני בימינו; ולשם כך יש להקדיש ספר שלם, ואכן אני עוסק בנושא זה למעלה משנתיים – ובעז"ה עוד בעתיד הקרוב יצא לאור חיבור מקיף על דעתו של כ"ק אדמו"ר בענין זה בכל פרט ופרט, מבחינת הלכה ומבחינת השקפה גם יחד. פרק שלם יוקדש גם לשיטתו ופועלו של כ"ק אדמו"ר הרש"ב בענין. כוונתי בקונטרס זה היא רק לבאר את דברי כ"ק אדמו"ר **במכתב זה**, להוכיח מדוע אין הכוונה כהבנת המגיב, ולהסביר כיצד יש ללמוד את הפשט בכתוב. כמו"כ נדון במכתב שכתב כ"ק אדמו"ר מאשקאוויטש, אותו הביא הגיב הנ"ל בתגובתו.^{3 4}

לקריאת המכתב, כפי שנדפס בתשורה, לחץ [כאן](#).

אקדמות מילין בביאור החידוש שבמכתב זה

א. הנה קודם שאדון בגוף ותוכן דבריו, אקדים ואדון מעט אודות הרקע שמסביב למכתב זה. המגיב הנ"ל תמה (בתחילת דבריו) על מה שכתבתי שמכתב זה נדפס בפרסום ראשון, והרי מכתב זה כבר נדפס והתפרסם לפני כמה שנים, מלבד הקטע הראשון שאינו נוגע כלל לגופו של העניין הנידון, ע"כ תוכן דבריו.

² ברצוני להעיר: המגיב הנ"ל פירסם את דעתו גם בעברית וגם באנגלית. בשורות אלו אתייחס בעיקר לקונטרס שפרסם בלה"ק; עם זאת, במקומות בהם אמצא את לשונו חסרה, לא ברורה או קשה להבנה, אקיש מהנוסח האנגלי שפרסם ואתייחס אליו, אבל כאמור עיקר דברי נסובים על המהדורה העברית של התגובה.

³ וכפי שנעיר ונסיק כאן בסוף המאמר, שמהאופן בו המגיב דן ועוסק עם המכתב הזה, יכול כל אחד לראות ולחליט בעצמו אם הוא יכול לסמוך על שאר דבריו שמנסה לטעון "בשם כ"ק אדמו"ר".

⁴ ובינתיים, מי שרוצה לקבל הצעה קטנה בנוגע שיטת כ"ק אדמו"ר, יכול לעיין בריבוי הקונטרסים ומאמרים שיצאו לאור ע"י אדמו"ר הרב שמואל זאיאנץ שליט"א, במשך שנתיים האחרונות, בנוגע עירובין. ואף שבקונטרסים הנ"ל הוא מתמקד בעיקר בשיטת אדמו"ר הזקן והצמח צדק, אולם בכמה מקומות הוא דן בנוגע שיטת כ"ק אדמו"ר מזווית הלכתית. ובנוסף לכך, הוא גם דן בנוגע שיטתו והשקפתו של כ"ק אדמו"ר בנושא. אבל כאמור, כל זה הוא רק כטעימה ממש בנושא הזה שיכול למלא ספר שלם (וכדבריי בפנים).

(חלק מהדברים נתפרסמו ברבים. חלקם נתפרסמו בקובץ הערות דתו"ת מוריסטאון. חלק הראשון של אחד הקונטרסים אף תורגם לאנגלית. הרוצה לראות את הדברים, יכול לפנות אלי, ואשתדל לשלוח לו את הנ"ל).

אמנם אני בעצמי כתבתי והדגשתי שמכתב דומה מאוד למכתב זה נדפס כבר בעבר, ואף ציינתי מראה מקום מדוייק היכן זה נדפס.

אלא שכתבתי והסברתי מה החידוש המיוחד שיש בפרסום זה, והוא אכן נמצא בקטע הראשון, אשר למעשה – שלא כדבריו - הוא נוגע מאוד לגופו של העניין הנידון.

וז"ל כ"ק אדמו"ר (בתרגום חופשי מאנגלית): "גיסי הרש"ג מסר לי אתמול את רצונך לדון איתי, בנוכחות עמיתך, בשאלה בנוגע לעירוב במנהטן. למרות שבגלל קדושת חול המועד ההתכתבות שלי מופסקת בדרך כלל בימים אלו, אני ממחר למסור לכם את דעתי בעניין זה".

וכשמתבוננים בדברי כ"ק אדמו"ר בקטע זה, רואים שקטע זה הוא אכן חשוב מאוד, ונותן לנו הסתכלות אחרת ומגלה לנו כמה מהרובדים הנסתרים, והרבה מן הרקע העומד מאחורי המילים של דברי כ"ק אדמו"ר במכתב:

א. מתברר שמכתב זה הוא אינו המכתב היחיד בנוסח זה. כלומר, כעת ידוע לנו (וכפי שהדגיש לי הרה"ה הר' שלום בער שי' שפירא כששוחחתי עמו) שקיים לפחות מכתב אחד נוסף, שנכתב בנוסח זהה, שנשלח לאדם אחר ולכתובת אחרת.⁵

ב. מכאן רואים שמכתב זה אינו מכתב פרטי הממוען לאדם פרטי, אלא שכ"ק אדמו"ר שלח מכתב זה כמענה **לקבוצת רבנים** שרצתה להפגש עם כ"ק אדמו"ר ולדון איתו אודות העירוב.

ומכאן תשובה לאותו מגיב שכותב במאמרו זה מספר פעמים שאין ללמוד ממכתבים פרטיים, שנכתבים לאנשים מסויימים. אבל מכאן אנו רואים שמכתב זה אינו מכתב פרטי, אלא הוא נכתב **לקבוצת רבנים**, ובו כ"ק אדמו"ר בא לבאר את כללות דעתו ושיטתו אודות עשיית עירוב. וא"כ ודאי וודאי שיש ללמוד ממכתב זה מהי דעתו הק' של כ"ק אדמו"ר בנידון.⁶

ג. מקטע זה רואים בבירור עד כמה היה חשוב לכ"ק אדמו"ר לכתוב את דעתו אודות העירוב, עד ש"למרות שבגלל קדושת חול המועד ההתכתבות שלי מופסקת בדרך כלל בימים אלו", אעפ"כ היה חשוב לכ"ק אדמו"ר להכתיב את המכתב בחול המועד, וכלשונו של כ"ק אדמו"ר: "אני ממחר למסור

⁵ ויש להעיר דמכאן נראה לכאוי ג"כ שהי נוסח מוכן ומוגה מראש, ורק אח"כ הוסיפו לו את שמות הנמענים, ולא שתחילה הכינו את שני המכתבים לשני הכתובות השונים ואח"כ נתנו לכ"ק אדמו"ר להגיה, מכיון שבימים ההם הקלדת ועריכת מכתבים היתה מאוד מורכבת, ולכן לא מסתבר שהמזכירים הכינו את שני המכתבים כשייתכן שכ"ק אדמו"ר ישנה דברים, ואז יצטרכו להקליד הכל מחדש. מסתבר יותר לומר, שתחילה הכינו את גוף נוסח המכתב, ואחרי שכ"ק אדמו"ר הגיה אותו ושלחו לשני כתובות שונים.

⁶ ובזה יש להוסיף לבאר את המענה הידוע של כ"ק אדמו"ר אודות העירוב במלבורן, בו פותח כ"ק אדמו"ר במילים "מפורסמת דעתי", ויש שתמהו היכן נתפרסם שזוהי דעת כ"ק אדמו"ר, ובספרי אביא כמה דוגמאות למקומות בהם רואים ברור את פירסום דעתו של כ"ק אדמו"ר, ולכאורה יש להוסיף ולהביא עוד דוגמא גם ממכתב זה, שהרי כ"ק אדמו"ר מבאר וממק את דעתו במכתב זה לקבוצת רבנים, וא"כ ודאי שיש כאן משום פרסום דעתו הק'. (המגיב הנ"ל החליט שמכיוון שכ"ק אדמו"ר כותב במכתבו לקהילת מלבורן ש"מפורסמת דעתי" בענין דעירוב, ואין אנו מוצאים היכן נתפרסם, צריכים אנו לפרש את דברים הברורים של כ"ק אדמו"ר באופן אחר. וכטענתו בנוגע המכתב הנ"ל למלבורן, כך טענתו בנוגע המכתב הזה).

לכם את דעתי בעניין זה"⁷. הרי שקטע זה אינו סתם עוד קטע ופתיח של מכתב, אלא זה נותן לנו הסתכלות אחרת עד כמה היה חשוב לכ"ק אדמו"ר לכתוב אודות הנושא הנידון במכתב זה, ועד כמה שיש בזה משום בירור דעתו הק' בצורה ודאית ומוחלטת.

כל הנ"ל מוסיפים הרבה לתוכן המכתב, ואינם סתם "עוד" קטע למכתב שהתפרסם עד כה. וזו הייתה כוונתי בפרסום מכתב זה, וכפי שהבהרתי במאמר שצירפתי למכתב זה. וכל זה ברור כשמש לכל קורא מאמר זה.

האם המגיב הנ"ל העתיק את דברי כ"ק אדמו"ר, או שמא הוא דווקא שפירשנם לפי דעתו?

ב. עוד חשוב לי להבהיר:

במאמרו, כותב המגיב הנ"ל כמה פעמים שאם נפרש את דברי כ"ק אדמו"ר כפשוטם כפי שנכתב, הרי יש בזה חידוש גדול (ועד שכתב שיש בזה משום "הטלת פצצה"), שע"כ בהכרח לפרש את דברי כ"ק אדמו"ר באופן אחר.

אבל לאמיתו של דבר, אין בזה לא חידוש ולא פצצה, שהרי כל מי שמתמצא קצת בסוגיא זו יודע שאין בזה משום חידוש כלל, שהרי טענה זו נשמעת כבר שנים ארוכות, עוד ב"שנים כתיקונם", על סמך כל מיני הוראות ומענות שכתב כ"ק אדמו"ר. אלא שהוא טוען בתוקף שאין זה הכוונה וכו', אבל גם לו יהיה כדבריו, מ"מ הטענה עצמה אינה מחודשת כלל ובטח אינו "פצצה".

וגם אם אפשר לבוא ולבאר שגם מכתב זה אינו כפשוטו אלא כוונת הדברים היא שונה כו', אבל סוכ"ס א"א לטעון שיש איזה דבר חדש אם נפרש את הדברים כפשוטם, שהרי זוהי טענה ישנה ומפורסמת היטב.

ג. והנה הוא רוצה לטעון שאני הוספתי פרשנות אישית משלי למכתב, אבל כפשוט לכל מי שיש לו הבנת הנקרא שאין זה נכון, ואדרבה, אני רק העתקתי את דברי כ"ק אדמו"ר ככתבם וכלשונם (מלבד הביאור בדבר הקטע הראשון, שלדבריו הרי אין בהם שום חידוש...).

לכן תמהתי על מה שכתב (עמ' א): "אל המכתב צירף הרנ"ז את פרשנותו וביאוריו לתוכן הדברים". ולא הבנתי, שהרי אם יש כאן מי שפירשן את דברי כ"ק אדמו"ר (ובאופן מסולף והוציאם מהקשרם) – הרי זה הוא בכבודו ובעצמו, משא"כ אני רק העתקתי את דברי כ"ק אדמו"ר כפשוטם, ללא שום פרשנות⁹.

⁷ ובהתחשב בכך, ניתן לשער שכ"ק אדמו"ר ליבן וביאר את תוכן המכתב היטב עם הרב ניסן מינדל, עוד לפני שהרב מינדל כתב את הטיוטה הראשונית.

⁸ ולמרות שאכן ישנם מכתבים נוספים שכ"ק אדמו"ר כתב בחול המועד, אמנם מלבד שהם מועטים בכמות, הרי גם בהם כ"ק אדמו"ר מבאר שסיבת הכתיבה בחול המועד היא מצד הנחיצות והדחיפות שבדבר, וכפי שכ"ק אדמו"ר מזכיר גם במכתב זה. כך או כך, במכתב זה ודאי שכ"ק אדמו"ר מפרט שסיבת הכתיבה בחול המועד היא בגלל דחיפות הענין.

⁹ כפי שברור לכל מי שיודע הבנת הנקרא.

וא"כ אין כאן מה להתלונן על הפרשנות שלי, אלא על דברי כ"ק אדמו"ר עצמם¹⁰.

ולסיום נראה לומר, שמה שכתב עלי המחבר הנ"ל (עמ' ח) ש"אלמלי היה זה חוכא ואיטלולא אין לך זיוף וסילוף חמור מזה" – הרי אחרי שקוראים את מכתב כ"ק אדמו"ר מבפנים ואז מסתכלים על ביאוריו ופרשנויותיו למכתב, נראה לומר ששורה זאת היא הכותרת של **המאמר שלו עצמו**, ש"אין לך זיוף וסילוף חמור מזה"¹¹.

ולכן הצעתי, שעל הקורא לקחת את המכתב של כ"ק אדמו"ר, ולהציב את מה שפרסמתי עם הקונטרס של המגיב הנ"ל זה בצד זה, ואז לבדוק ולראות איזה מהם אכן תואם לדברי כ"ק אדמו"ר במכתב. אז יווכח הקורא ויראה שבעוד שאני נצמד לפירוש הפשוט של דברי כ"ק אדמו"ר ללא שום תוספות ושינויים, הרי שהמגיב הנ"ל, בכדי להתאים את דברי כ"ק אדמו"ר במכתב עם שיטתו האישית בעניין עשיית עירוב, מעוות ומעקם את דברי כ"ק אדמו"ר ומוציאם מפירוש המילולי, ומחדש יש מאין חידושים "נפלאים"¹².

ד. והנה המחבר הנ"ל מבאר במאמרו שני טעמים אשר, לדעתו, מחייבים לפרש את המכתב באופן שונה:

א. מצד הרקע וההקשר שמתוכם נכתב המכתב, והדין ודברים שקדמו לו בין הצדדים, שמחייבים אותנו להבין אחרת את דעת כ"ק אדמו"ר.

ב. כלל יסוד הוא, כ"ק אדמו"ר בעצמו הודיע כן בנוגע לכל מכתביו ושיחותיו, שאין ללמוד מהם שום הוראה לנטות מפסק השו"ע.

והנה קודם שנדון בגוף דבריו – האם אכן הרקע לכתיבת המכתב סותר לתוכנו, והאם זה סותר לנפסק בשו"ע – יש להדגיש ולהבהיר: אין חולק על דבריו שכשבאים לדון בדברי כ"ק אדמו"ר במקום מסויים, יש להתחשב ולהתייחס לרקע שמאחורי כתיבתו, הן הרקע ההלכתי והן הרקע ההיסטורי¹³.

¹⁰. ונראה שמה שהפריע להמגיב הנ"ל הוא שחשש שמא יראו את דברי כ"ק אדמו"ר הברורים שהם שלא כדעתו, ולכן ראה צורך לחדש במכתב פירושים שונים, כדי שלא ילמדו וינהגו כפי מה שכ"ק אדמו"ר אכן כותב דברים מפורשים וברורים.

¹¹. וכן, בנוגע למה שהוא כותב בדבריו הם "בבחינת מפורסמות שאינן צריכין ראייה, ובכל זאת כיון שבדורנו דור יתום יש הנבוכים בזה הבאנו לזה מקורות" וכו', שאפשר להבין מדבריו שכל מה שכתבנו הוא המצאה חדשה ולכן יש אנשים שנעשו נבוכים בפשט הדברים, אבל אדרבה, המתבונן בדברים ימצא שלא הבאנו שום חידושים, ואדרבה זהו הענין הידוע לפי פשטות לשון כ"ק אדמו"ר כפי שראינו שמוזכר כמה פעמים. עם זאת, אני נוטה להסכים לדבריו: באמת, רק בדורנו היתום אפשר לקחת מכתב מפורש של כ"ק אדמו"ר, ולהסביר אותו בצורה מסולפת ומעוקמת, וליצור בלבול כזה, והיה גם כאלו שיסכימו עמו. אכן, דור יתום.

¹². וחשוב לי להדגיש: גם אם ימצא מי שימצא שטענותיו נכונים בעצם, ויחליט שכך יש להבין את מכתב כ"ק אדמו"ר, אבל ברור הדבר שהדברים הם מעבר לנכתב בפשוטם של דברים, ואילו דברינו אנו אינם יותר מ"העתק הדבק" ממכתבו של כ"ק אדמו"ר.

¹³. ובספר שנוציא לאור בקרוב בעז"ה נוכיח ונביא עוד דוגמאות ממקרים שבהם אנשים פירשו את דעת כ"ק אדמו"ר בצורה שאינה נכונה, מכיון שהם אכן התעלמו ולא התייחסו לרקע שמאחורי כתיבת דברי קדשו של כ"ק אדמו"ר.

אבל כל בר דעת מבין, שאי אפשר לבוא ולסלף את דברי כ"ק אדמו"ר במכתב, ולעשות בדבריו יגורעין ומוסיפין ודורשין, להמציא מכתב חדש יש מאין – רק משום שלדעתו אין זה מתאים ומסתדר עם הלכה מסויימת וכיו"ב. יש להסכים לכלל הפשוט, שאם זה מה שכ"ק אדמו"ר כותב – הרי שאי אפשר לשנות את הדברים הכתובים, והפירוש שנפרש בדברי כ"ק אדמו"ר אמור להתאים ולהסתדר בגוף המילים. ואם אין זה מה שכ"ק אדמו"ר כותב, לא יועילו בזה כל ההסברים והקושיות, אם בפועל כ"ק אדמו"ר כותב כך ולא אחרת.

וכלל זה הוא כלל מוצק בכל מקום ובכל דבר (בפרט אם זה נוגע למעשה), שאי אפשר לסלף את דברי כ"ק אדמו"ר, שהרי אם נלך בדרך זו, ובכל פעם שיש איזו קושיא באיזה מכתב מצד איזה הלכה או איזה רקע נבא לשנות את פירוש דברי כ"ק אדמו"ר – אזי ישנם אין ספור מכתבים באג"ק (או אלו שנלקטו והובאו בסדרת הספרים 'שולחן מנחם') שנצטרך לשנותם כדי שיסתדרו ויתאימו עם האופן שהקורא רוצה להבינם. והרי דרך זו היא לא רק דרך שטות, אלא גם ובעיקר – דרך של סכנה.

וא"כ בסופו של דבר, צ"ל ברור ומוסכם לכל אחד, שללא הבט על הקושיות השונות שניתן להקשות, דבר ברור הוא שאת דברי כ"ק אדמו"ר הברורים אי אפשר לשנות ולהסבירם בצורה **שאינה מתאימה כלל עם האופן בו הם נכתבו**¹⁴.

והאמת תאמר: כפי שהזכרנו בהקדמה, אין זו הפעם הראשונה שאנו רואים בדעת כ"ק אדמו"ר לחשוש חשש כזה בעשיית העירוב, כפי שכ"ק אדמו"ר כותב במכתב זה, וכפי הידוע גם ממסורת שנמסרה בע"פ, וכן ממענות קצרות אחרות. אלא דכבר איתמחי גברא שעל כל מענה והוראה יש לו איזה תירוץ, שהוראה פלונית היא הוראה פרטית, ומענה פלוני נמסר בעל פה וא"כ אין לסמוך על זה, וכי' וכי'.

אמנם כאן הגדיל לעשות גם בערך למנהגו עד עתה: הוא לוקח מכתב ארוך ומפורט, והוא בא ומפרשו בצורה שאין צ"ל בר דעת כדי להבין שלא זהו מה שכתב כ"ק אדמו"ר, ובכך לקח את המכתב ועשה ממנו פנים חדשות לגמרי.

האם דברי כ"ק אדמו"ר במכתב זה הם היפך ההלכה?

ה. וכעת נדון בגוף דבריו וטענותיו.

המגיב הנ"ל כותב (עמ' ב ואילך): "כלל יסודי וחשוב שהודיענו בנוגע לכל מכתביו ושיחותיו שאין ללמוד מהם שום הוראה לנטות מפסק השו"ע. כל המתעלם מכללי יסוד אלו ומבאר מכתב ק' זה או אחר באופן שעולה ממנו חשש והסתייגות מדין שו"ע הפשוט, הריהו טועה בודאי, וסופו שיבוא לידי

¹⁴. ייתכנו מקרים שבהם נבוא לדון על ווארט קצר, או מסר נסתר או מרומז, ויסבור אדם שהוא הצליח לרדת לעומק הדבר והוא מבין יותר מכולם; אבל – איך אפשר להבין כזה דבר על מכתב כזה, שהוא גם ארוך ומפורט, וגם מנומק היטב?!

מסקנות משונות כדוגמת אלה של רנ"ז, כאילו גזר הרבי גזירה חדשה ח"ו כנגד קיום מצות עירוב בימינו".

הנה כל דבריו כאן נשענים על יסוד מעורער מעיקרו, כלומר הוא מניח יסוד (מוטעה), ועליו הוא בונה בניין שלם של הוכחות ומסקנות שבעצם מחוסרות כל בסיס, כי היסוד מעיקרא אינו נכון.

ועד"ז הם דבריו כאן: הוא החליט שמשמעות המכתב היא היפך ההלכה, ולכן הוא "נאלץ" להוציא את דברי כ"ק אדמו"ר מפשרות ולהסבירם באופן אחר¹⁵.

אבל לאמיתו של דבר, לעולם אין זה נגד ההלכה כלל, מכיון שאינו מוסכם כלל איך ללמוד דין הזה בשו"ע, ושיש הרבה רבנים וגדולים שלמדו את הפשט בשו"ע באופן אחר ושונה ממנו, ולדבריהם עולים דברי כ"ק אדמו"ר יפה עם הנפסק להלכה בשו"ע, וכפי שהארכתי בזה בספרי (שי"ל בקרוב בעז"ה) והבאתי מקורות מעוד רבנים במאה שנים האחרונות ועד היום¹⁶ איך שלמדו את ההלכה בשו"ע¹⁷.

ולמרות שזכותו ללמוד את הפשט בשו"ע באופן אחר (ואכן כך דעתם של רבנים ופוסקים רבים), ובאפשרותו אף לחלוק על כל הסוברים שלא כדעתו ולטעון שהם טועים. אבל כיצד הוא יכול לבוא ולטעון שגם הפשט במכתב של כ"ק אדמו"ר הוא היפך השו"ע, וכי כ"ק אדמו"ר מחוייב ללמוד את הפשט כפי שהוא לומד ולא כדעתם של הרבה פוסקים ורבנים!?

וכיון שחזינן בהדיא את דברי כ"ק אדמו"ר במכתב, הרי לנו שכך כ"ק אדמו"ר הבין את הפשט בשו"ע, ואם כן, אין כאן אף קושיא.

והרי זה היפך הטבע הפשוט וההגיוני של חסיד, שכאשר יש לו מכתב ברור מכ"ק אדמו"ר, אין לו לשנות את המכתב ו"לשכתבו" מחדש מכיון שזה לא מסתדר עם ההנחות הקדומות שלו שהוא הניח

¹⁵. במילים אחרות: לדבריו, צריכים אנו לשנות את פשוטו של המכתב, כי אין הדברים עולם בקנה אחד עם (חוסר) ההבנה שלו בשולחן ערוך.

¹⁶. לא מכבר כתבו אדמו"ר שליט"א והרב שלום בער שי' לויין על נושא זה (בנוסף למה שכתב אדמו"ר בתחילת הקונטרס החמישי שלו על עירובין, אף הוסיף והרחיב על כך בקבצים נוספים, וכפי שצינתי לעיל, שכל הרוצה יכול לפנות אלי, ואשתדל לשלוח לו את כל הנכתב בעניין).

¹⁷. ובכלל, הענין הזה מעט מורכב עם לא מעט פרטים, ראה בספרי שיצא לאור בעז"ה בקרוב, בו אאריך בעניין.

מעצמו, אלא אדרבה, עליו להבין שהנחותיו בטעות יסודם, ודעתו הק' של כ"ק אדמו"ר היא שונה^{18, 19}.

והמתבונן בדברי המגיב הנ"ל שעה קלה ישתומם כולו: מדבריו עולה, שלמעשה כ"ק אדמו"ר כביכול "נתקע" עם פסק השו"ע, ולכן המגיב הנ"ל נחלץ לעבר כ"ק אדמו"ר "לעזורו" ולסייעו שדבריו יסתדרו עם פסק ההלכה. והרי זה חוצפה שאין כמוה, וכמה עזות פנים נדרשת בשביל לחשוב ולומר שכביכול דברי כ"ק אדמו"ר סותרים לשו"ע, והרי כ"ק אדמו"ר היה "שו"ע-אידי" בכל מהותו, והקפיד על כל פרט בשו"ע בהידור, ובטח יותר מאנשים כערכינו וכערכו של המגיב הנ"ל²¹.

¹⁸. ולהעיר, שלדבריו שיש מצוה ממש לתקן עירובין בכל מקום, והאומר אחרת הרי הוא כופר בשו"ע – הרי זה פלא גדול מה שבמשך כל עשרות שנות נשיאותו של כ"ק אדמו"ר, שכ"ק אדמו"ר 'האט געקערט א וועלט' ממש, ועסק בהמון מבצעים ופעולות, ושלח מאות ואלפי שלוחים לכל קצווי תבל וכו' וכו', ואעפ"כ לא מצינו שכ"ק אדמו"ר ישלח מאן דהוא **מיוזמתו**, 'באתערותא דלעילא' ללכת ולתקן עירוב ולו פעם אחת ובמקום אחד (גם אם מצינו שהיתה לו מעורבות בהקמת עירוב – כמו במושבר גיורא – גם שם זה לא הגיע ממנו אלא הצטרף ונתן ידו לפעולות שחידשו אחרים. וגם מקרים אלו, מדובר במקרים בודדים ממש, שאפשר למנות ביד אחת, והוא פלא גדול לנוכח גודל המצווה לדבריו).

¹⁹. ולהעיר שזה שיש שמתלוננים על הוראות והנהגות כ"ק אדמו"ר שזה היפך ההלכה – אין זה דבר חדש, וכבר ראינו במבצע תפילין ושאר פעילויות ויוזמות של כ"ק אדמו"ר, שהתרעמו על כך הרבה אנשים מחוגים אחרים, שבאו עם שלל טענות הלכתיות. אמנם החידוש כאן הוא שהמגיב הנ"ל מתיימר לדבר בשם כ"ק אדמו"ר, ותחת אשר ישלים ויקבל את העובדה שלכ"ק אדמו"ר יש דעה אחרת משלו, לוקח מכתב מפורש של כ"ק אדמו"ר ומשנה את דבריו הברורים.

²⁰. ובאמת, יש להעיר כי ישנם הרבה מנהגים בלויבאוויטש שבהשקפה ראשונה נראה שהם לאו דווקא כפי ההלכה (רק לדוגמא – הנהוג שלנו שלא לישון בסוכה), לנו יש את הטעמים שלנו בדברים, גם אם יש, ותמיד היו, כאלו שראו בזה דבר ללא פשר, ואעפ"כ מעולם לא בחרו לשנות את הפשט בשיחות ובמכתבים ובהוראות, אלא לקבל את דעת כ"ק אדמו"ר, וללכת לפי ההבנה והפשט שלו, וזה סוף פסוק.

ובדרך אגב יש לציין לשיחת ש"פ שמיני תשח"י (ראה בתורת מנחם חלק כב עמ' 292), שבה סיפר כ"ק אדמו"ר את המעשה הידוע אודות תלמידי האריז"ל, שהאריז"ל אמר להם שילכו לשבות בירושלים, והם ענוהו שהם ילכו קודם להמלך בנשותיהם, שהרי כך היא ההלכה וכו' כידוע המשך הסיפור בזה. כ"ק אדמו"ר דיבר אז דברים קשים, ואמר שהיה עליהם לשמוע בקול האריז"ל, ואם ציווה עליהם רבם לעשות כך, יש להם לדעת שבהכרח אין הדברים נגד דעת ההלכה, כי לא היה האריז"ל מצווה אותם נגד ההלכה, וכדאי הוא רבם לסמוך עליו בעינים עצומות.

(ומן הראוי לציין גם ההתוועדות פורים תשח"י (ראה שם עמ' 166), שכ"ק אדמו"ר אמר לאי שעליו לציית לרבי, גם כשנדמה לו שההוראה של כ"ק אדמו"ר היא היפך ההלכה, ויש לו לסמוך עליו שבאמת אין הדברים נגד דברי השולחן ערוך).

ולענייננו, כאשר באו לדינו דברים חתוכים ומוחלטים, יש לו לאדם לכופר ראשו לדעת רבו, ולדעת שאם כ"ק אדמו"ר נוקט בדיעה מסוימת, ודאי אין זה נוגד את דברי השו"ע – גם אם לפי הבנתו בשו"ע אין הדבר כן.

²¹. והרי זה מזכיר לי את הוידאו הידוע מחלוקת דולרים בכ"ו אייר תנשי"א, שניגש אל כ"ק אדמו"ר בחור א' שאינו מחסידי חב"ד ושאל את כ"ק אדמו"ר (בחוצפה) אודות עניין

מסויים בדברי אדה"ז בסידור, וענהו כ"ק אדמו"ר: "דערפאר וואס ער האט געקענט לערנען, מערער ווי אייד און מערער ווי מיר" (=מכיון שהוא ידע ללמוד יותר ממכם ויותר ממני).

שלילת הטענה שמכתב זה מיוסד על המכתב להרב מאשקאוויטש

ט. הטענה המרכזית של המגיב הנ"ל היא (עמ' ז ואילך), שמהתבוננות ברקע וההקשר של המענה, עולה שהסתייגות כ"ק אדמו"ר במכתב זה מעשיית עירוב – אינה מצד חשש כללי הקיים בכל עירוב, אלא חשש מסויים הנובע מצד תנאים יחודיים שהיו בעירוב במנהטן.

ונקודת הדברים, בתחילה הוא טוען שהעירוב במנהטן²² נסמך על כך שהים שימש כמחיצות²³, וממילא הוא טוען שעיקר הטעם שכ"ק אדמו"ר התנגד לעירוב במנהטן הוא מפני שיש חשש הלכתי לדעת (הרמ"א ו) אדה"ז ש"הים אינו עולה משום מחיצה למבוי, גזירה שמא יעלה הים שרטון". הוא גם טוען גם שהמכתב שכ"ק אדמו"ר מתייחס אליו בתחילת המכתב הנוכחי, מתייחס למכתב של כ"ק אדמו"ר להרה"ג ר' יוסף דוד מאשקאוויטש שש שנים קודם לכן, בנוגע להעירוב במנהטן. והוא מפרש את המכתב הנ"ל, כאילו שכל החשש בהעירוב במנהטן הוא מפני שהים שימש כמחיצה (המכתב בשלימותו יבוא להלן בעז"ה), וממילא הוא טוען שגם המכתב הנוכחי הוא המשך לטענה זו²⁴.

ע"כ תורף דבריו.

²² רקע הלכתי בקיצור ממש, בשפה פשוטה: כדי להתיר לטטול ברשות הרבים (או בכרמלית), התנאי הראשון הוא שצריך שיהיה מקום שמוגדר כ"רשות היחיד", ע"י מחיצות (ע"פ הדרישות ההלכתיות לכל מקום לפי עניינו).

אבל גם אחרי שהמקום הוגדר כרשות היחיד, הרי אסור לטטול מרשות היחיד לרשות היחיד אחרת, בלי "עירובי חצירות", שזה מה שהופך את כל הרשויות לרשות אחת (ולהעיר, שבשפה ההלכתית כאשר מתייחסים ל"עירוב", בדרך כלל הכוונה (לרוב הפעמים) היא לעירובי חצירות, ולא לחוטי העירוב ועמודים שמשמשים כיום).

מלבד זאת, ע"פ הלכה, אם יש גוי במקום העירוב, צריך לשכור ממנו את מקומו, מה שנקרא בלשון ההלכה: "שכירות רשות". והנה, בין השנים תש"ט עד לזמן כתיבת המכתב בשנת תשכ"ד, היו כמה רבנים שטענו שמנהטן יכול להיות נחשב למקום סגור לעניין עירוב, בעיקר בעקבות מחיצות שנעשו בידי אדם, בדמות קירות ומחיצות שונות שסיבבו את מנהטן באותן השנים. ובעיקר מה שהיה מוטל על הרב לעשות, כדי להתיר את הטטול, היה לעשות עירובי חצירות בין התושבים היהודים, ושכירות רשות מהגויים.

אחד הרבנים הבולטים שהתנגדו לעירוב היה הרה"ג הר' משה פיינשטיין.

בכמה הזדמנויות ניסו תומכי העירוב לקבל תמיכה מכ"ק אדמו"ר, וביקשו את חוות דעתו.

²³ רקע הלכתי בקיצור נמרץ (ובפשטות יתירה): כדי להתיר שפת הים שיהיה נידון כמחיצה, צריך שהקרקעית תהיה נמוכה יי טפחים, בגודל של פחות מד' אמות (וזה מועיל גם אם קרקעית הים מכוסה במים).

ובנוגע לשפת הים (בעיקר בנוגע לימים, לא כ"כ בנוגע לנהרות (הוא נידון ארוך בפני עצמו ואין כאן המקום כלל להאריך בזה)), יש נידון בנוגע חשש כזה: האם אנו חוששים שביום מן הימים המציאות של הים תשתנה, ובחלק מן הים לא יהיה בו כשיעור עומק הנ"ל. יש פוסקים (כולל המחבר), שסוברים שאין חוששין לזה. אולם פוסקים אחרים (כולל הרמ"א), סוברים שאי אפשר להשתמש עם הים כמחיצה, מפני החשש הנ"ל. אדמו"ר הזקן פוסק כרמ"א. חשש זה נקרא בלשון הפוסקים "חשש שרטון". דהיינו החשש שמא יעלה העפר בתחתית הים על המחיצות, ולא יהיה בו כשיעור יי טפחים.

למרות כן, יש כמה מפוסקי אשכנז שאכן התירו (מפני טעמים שונים שאין כאן המקום להאריך בהם) להסתמך על הים כמחיצות ולא חששו להני"ל. בכל אופן, דעה זו (להקל) אינו מוסכם כלל וכלל, ובוודאי שאין דיעה זו מקובלת אצלנו בחב"ד.

²⁴ כאן הובא המכתב שנכתב לרב מאשקאוויטש לפי השקפתו של המגיב הנ"ל, וראה להלן בביאור הנכון במכתב.

אמנם כל זה אינו נכון כלל, הן בנוגע מכתב הנידון כאן, והן בנוגע המכתב הנ"ל שהביא, והן בנוגע עירוב במנהטן בכללות²⁵:

כשמעיינים במכתבי הרבנים שהתירו את העירוב במנהטן²⁶, רואים בבירור שהם התירו את העירוב לא מפני שסמכו רק על **מחיצות הים**, אלא סמכו גם על המחיצות קיימות הבנויות שהיה שם – **מחיצות העשויות בידי אדם**²⁷.

(והרבנים שחלקו ואסרו את תיקון העירוב במנהטן, הוא אינו מצד הדין ש"הים אינו עולה משום מחיצה", אלא מצד טעמים ונימוקים אחרים²⁸).

²⁵ המגיב ממשך לטעון, טענה הזויה ביותר, שהשיטה המקובלת בין כל הפוסקים הוא שהחשש של כ"ק אדמו"ר בנוגע עירובין היה רק בנוגע מחיצות הים. אבל טענה זו מנותקת מהמציאות, שהרי רוב הפוסקים לא דנו כלל בדעת כ"ק אדמו"ר בנוגע עירוב במנהטן. ואם הוא מתכוון לרבנים בליובאוויטש, גם זה מגוחך ביותר, ונראה שהוא חי במציאות אחרת.

²⁶ ה"ה הרבנים הגאונים: הרב מנחם צבי אייזנשטאט, הרב מנחם סג"ל – פולאק, הרב יוסף דוד מאשקאוויטש, הרב משה בונם פירוטינסקי, הרב מנחם מנדל כשר (הרב דב מאיר קרויזר). וכפי שנאריך בכל זה בספר שי"ל בקרוב בעז"ה.

²⁷ וראה מפורש בספרי הרבנים שנשמנו בהערה הקודמת, שאמנם דנו בזה האם מותר לסמוך על הים כמחיצה ובאיזה אופן, אבל כולם מעירים באופן ברור שלמעשה בלאו הכי כאן אין לחוש ל"שמא יעלה הים שרטון", כיון שבאמת אין צריך לסמוך על הים כמחיצה, אלא אפשר לסמוך גם על מחיצות קיימות הבנויות בידי אדם.

וראה **מפורש** בהקונטרס של הרב אייזנשטאט שכתב כן, והוסיף, שגם באותם מקומות שיש פרצות במחיצות וצריך לסמוך על המים – הנה באותם מקומות בודדים סומכים על הנהרות ולא על הימים, וממילא אין כאן החשש "שמא יעלה הים שרטון" (וכמובן שכ"ק אדמו"ר לא היה חולק על ההיתר דנהרות בכזה תוקף (בפרט לא במילים שבהן השתמש במכתבו אל הרב מאשקאוויטש (ראה לקמן) ואכ"מ (וראה בזה בספרי)).

וממילא ברור, שהדיון ההלכתי אצל הרבנים בנוגע עירוב במנהטן לא היה רק בנוגע השתמשות בים כמחיצות, אלא גם מפני כמה נידונים אחרים.

[ולמעשה, שכ"ק אדמו"ר כתב הערות על חלק א' מהקונטרס שכתב הרב אייזנשטאט, כולל הערות על נידון זה עצמו – בנוגע הסתמכות על הימים למחיצות, מה שמוכיח בבירור שכ"ק אדמו"ר היה מונח בסוגיא ומודע לגדרים ההלכתיים שנידונו אז בין הצדדים לגבי היתר עירוב שכזה, ולא דן בשלילת העירוב מצד השאלה אם יש לסמוך על ימים כמחיצה.]

וראה גם בתשובתו הידועה של ר' משה פיינשטיין לרב אייזנשטאט (אג"מ או"ח ח"א סי' קלט), שדן באריכות בנוגע חששות לגבי העירוב במנהטן, והוא מתחיל בכך שהוא מסכים לכך שמחיצות הללו (שהיו אז במנהטן) נחשבות כמחיצות קיימות העשויות בידי אדם, והם ראויות להלכה (והם אף בגדר מוקפות לדירה), (אלא שאח"כ דן בנוגע חששות לגבי העירוב), אבל אינו דן כלל ביחס להנדון האם בכלל אפשר לסמוך על הים כמחיצות, ואף אינו מזכיר דיון כזה. ומזה אנו רואים גם עד כמה אין זה בכלל הנושא שנידון כאן.

²⁸ מצינו אמנם שבשנות המי היו שהתלוננו שאין לסמוך על המחיצות הקיימות מכיון שיש בהם הרבה פירצות וכיו"ב, אבל טענה זו התחדשה רק הרבה שנים מאוחר יותר, כאשר המחיצה הראשונה התקלקלה ונפרצה כו'. אך מעיקרא בשעת עשיית העירוב – נטען ע"י הרבנים שהתירו את העירוב שהוא נעשה בצורה מאוד מהודרת ע"י שתיקנו כל הפירצות. והרב כשר אף התפאר בזה שע"י השתדלות אצל השלטונות הוא פעל שהם יסכימו לבנות ולתקן את צורת הפתח במקום מסויים באופן כזה שיהיה מהודר לכתחילה, ולא יצטרכו לסמוך שם על היתר של שעת הדחק.

(והי' רק מקום א' על חוף הים ששם אכן היה ערער על המחיצה, ואעפ"כ התירו הרב כשר מצד כמה טעמים, ואכמ"ל, רק אציין נקודה אחת: שההיתר הכללי שניתן אכן לא כלל מקום זה, אלא שלמרות כן, זה לא פסל את כל העירוב בשאר האזורים במנהטן מכיון שמקום זה היה נחשב "מקום נפרד" שהיו לו מחיצות שהפרידו אותו מכל מנהטן, ואלו המחיצות שחילקו בין המקום לשאר מנהטן שימשו כמחיצות במקום החלק הפרוץ, ולהתיר את הטלטול בכל מנהטן).

המגיב טוען שאנחנו מוכרחים להסתמך על המכתב שכ"ק אדמו"ר כתב להרב מאשקאוויטש, כדי להבין את ההקשר ההלכתי בנוגע העירוב במנהטן כדי להבין מכתב זה, (ראה למטה הביאור במכתב זה). ולמעשה מפורש בספרו של הרב מאשקאוויטש²⁹ (בפרק ד) שהוא דן ביסוד ההיתר לתיקון העירוב במנהטן, ובתחילה הוא מביא גם את ההיתר שיש לסמוך על מחיצות הים, והוא ממשיך לבאר שגם לפי החוששים לשיטת הפוסקים שאין לסמוך על מחיצות של הים, אעפ"כ אין לנו לחוש לזה בנוגע להעירוב במנהטן, כיון שיש לסמוך גם על מחיצות הקיימות בידי אדם, וא"כ בפועל ממש אין צריך לסמוך רק על המחיצות של הים (וראה בזה עוד לקמן)³⁰.

וממילא, לא רק שאין אנו יכולים לומר שאי אפשר לומר שהחשש העומד ביסודו של **מכתב זה (של תשכ"ד)** הוא הבעיה לסמוך על מחיצות הים (כיון שההיתר של אותם רבנים המתירים לא היה רק מצד מחיצות הים, אלא מצד עוד טעמים אחרים), אלא שגם המכתב שהוא מנסה להסתמך עליו (המכתב להרב מאשקאוויטש), גם הוא אין לו שייכות כלל לשאלה של מחיצות הים^{31 32}.

וכמה לא חלי ולא מרגיש מר, שבעוד שהוא מתלונן עלי שאני מתעלם ממכתבו של כ"ק אדמו"ר להרב מאשקאוויטש, בכדי להבין את הרקע של המכתב של שנת תשכ"ד, הרי שלמעשה הוא עצמו מתעלם מהרקע שמאחורי כל המכתבים הנ"ל.

ויוצא מזה שמנהטן אכן היתה מוקפת כולה במחיצות העשויות בידי אדם, אלא שבמשך השנים מחיצות אלו נפרצו ונתקלקלו, אבל הציבור המשיך במנהגו לטלטל בשבת בחוצות מנהטן, והיה אי אפשר להפסיק את המנהג הזה, והמשיכו לסמוך על המחיצות הישנות אף על פי שכבר השתנה דינם.

אבל למעשה ברור, שההיפך הוא הנכון, שהעירוב המקורי היה סגור לגמרי ע"י מחיצות ממש, ואח"כ השתנה המציאות (אלא שאלו שהיו רגילים לטלטל המשיכו בזה, למרות השינויים במציאות שהיו במשך השנים).

²⁹ וזו ידיעה חשובה לענייננו, כי אם אמנם הרקע למכתב הנידון הוא המכתב שנשלח להרב מאשקאוויטש, ובלי לדעת את הנידון בו לא נוכל להבין את המכתב הנידון שנכתב שש שנים לאחר מכן, ודאי שצריך גם לעיין בספרו של הרב מאשקאוויטש שבתגובה אליו כתב כ"ק אדמו"ר את מכתבו.

³⁰ ועיין בספרו שם, שגם הוא מבאר שאף שישנם איזה פירצות במחיצות – אמנם כנגד אותם פירצות יש נהרות (ולא ימים), וממילא זה מהודר לכתחילה, וכדברי הרב אייזנשטאט שהובאו לעיל (ואין הכי נמי שגם כתב בזה עוד כמה טעמים להתיר לסמוך על מחיצות אלו, ונראה שעם חלקם (עכ"פ) כ"ק אדמו"ר אינו מסכים, כך או כך אין בזה כדי לשלול את העובדה שבסופו של דבר הוא מביא בבירור נימוקים שכ"ק אדמו"ר לא היה לו כזה בעיה איתם).

כלומר, למרות שהרב מאשקאוויטש (וכמו כן הרב כשר (והרב קרויזר) והרב פירוטינסקי) סובר שמן הדין אפשר לסמוך גם על מחיצות הים (עכ"פ ביחס לכמה פרטים (ועיין שם בארוכה)), אמנם בפועל ממש בנידון של העירוב במנהטן אין צורך להגיע למחיצות הים, כיון שישנם מחיצות הקיימות בידי אדם.

³¹ וראה להלן את מה שנבאר במה שכותב כ"ק אדמו"ר לרב מאשקאוויטש אודות מחיצות הים, אמנם זה ודאי, שלא על זה היה נשען יסוד ההיתר.

³² ברצוני לציין, שבמאמר זה אתמקד בהוכחה על כך בעיקר מדברי כ"ק אדמו"ר במכתב הנידון הזה, אבל יש לציין שבספרי שיצא לאור בעז"ה, אביא הוכחות נוספות ממכתבים אחרים שרואים בבירור שהיו עוד בעיות עם העירוב שם במנהטן שאין לו שייכות לעניין של מחיצות ע"י הים.

י. והנה המגיב הנ"ל כותב כיסוד לטענתו (עמ' ד): "כמפורש בדברי הרבי כאן, הרבי כבר הביע את עמדתו בפומבי בנידון העירוב, והמכתב שלפנינו לא בא להציג שינוי וחידוש, אלא הוא מהווה חזרה על אותה חוות דעת פומבית. מתי הביע הרבי את דעתו בפומבי בניגון העירוב במנהטן? נראים הדברים שהכוונה למכתב ששלח הרבי להגה"צ הר"ר יוסף מוסקוויטש בעת סיום תיקון העירוב במנהטן".

אך אדם ישר הקורא את הדברים מתוך רצון כנה לחפש את האמת, מבין שאין קשר כלל בין שני המכתבים, שנכתבו במהלך שונה וגישה שונה³³:

המכתב להרב מאשקאוויטש³⁴, שנכתב שש שנים קודם לכן, נכתב בסגנון הלכתי ובאותיות הלכתיות, וכ"ק אדמו"ר דן בו רק מבחינה הלכתית. משא"כ במכתב דנן, באופן כללי כ"ק אדמו"ר אינו עוסק בו מבחינה הלכתית³⁵, אלא אך ורק מבחינה השקפתית³⁶ – מהי הגישה הכללית והנכונה להתייחס לתיקון עירובין בימינו.

ועוד, שהמעין בשני מכתבים אלו ישים לב, שבמכתב להרב מאשקאוויטש כ"ק אדמו"ר כותב את הדברים בתורת שיטה בהלכה, וביחס לשאלות המתעוררות בעירוב זה: האם יש לברך על תיקון העירוב, וכן בעוד כמה פרטים הלכתיים, כגון לסמוך על מחיצות הים וכו'; אבל במכתב דנן, כ"ק אדמו"ר בכוונה תחילה נמנע מלהזכיר את דעתו בעניינים הלכתיים, ובפירוש משאיר זאת לרבנים שדווקא הם יפסקו על פי דעתם, וכלשון כ"ק אדמו"ר בנקודה הג': "זהו נושא שנתון להחלטת הרבנים שחקרו את הנושא

33. זוהי עובדה פשוטה הידועה לכל מי שקורא ושונה את שיטת כ"ק אדמו"ר בכל מיני נושאים שונים, שפעמים רבות כ"ק אדמו"ר מתייחס לאותו הנושא ברעיונות שונות וגישות שונות ומהלכים שונים (ואולי הדבר לפעמים תלוי גם במי הוא הנמען שקיבל את המכתב), והדבר גלוי וידוע לכל מי שמכיר את פרי עטו של כ"ק אדמו"ר. ניתן להביא לכך מספר דוגמאות (מעטות מתוך רבות), כמו עמדתו של כ"ק אדמו"ר נגד עלייה ארצה, הדרך בה הביע את עמדתו נגד הרעיון של אתחלתא דגאולה, ושיטתו בענין שלמות הארץ וכו' וכו'.

על דרך זה יש להעיר עוד, באופן שאנו רואים בדרכו של כ"ק אדמו"ר לענות לאנשים שונים: לשואל אחד יענה שהשאלה שלו 'מופרכת', בעוד שחברו יקבל תשובה לאותו שאלה שלפיה הדבר 'צריך עיון גדול'. גם אם ברור ששני הנוסחים באו להתנגד לעמדת השואל, עדיין יש דרך אחת נחרצת ותיקיפה, ואחת שהוא יותר מרוככת.

רואים גם פעמים רבות שהצורה בה כ"ק אדמו"ר כתב לאנשים שונים, שהדבר ברור שזהות הנמען תעשה את כל ההבדל, ואין צורך כלל להבהיר זאת.

34. ולקמן במאמר זה נדון במכתבו של הרב מאשקאוויטש בעיון. אך עכ"פ יש להדגיש נקודה מסויימת, כפי שאבאר בספרי בעז"ה, נראה לי מוכח שהרב מאשקאוויטש בכלל לא פירסם את תוכן המכתב שכ"ק אדמו"ר שלח לו לשאר הרבנים שהיו עוסקים בענין של העירוב (אפילו לא לרבנים שהיו שותפים עמו בעשיית העירוב (כגון הרב כשר וכו')). ובטח שמכתב זה לא היה מכתב מפורסם כלל שאפשר לומר על זה 'מפורסמת דעתי' (ובפרט לא לרבנים שאליהם נכתב המכתב דנן). ובוודאי שאין לומר שכ"ק אדמו"ר חשב שההוא כן פירסם, וכפשוט.

35. להעיר, שכ"ק אדמו"ר אף לא נכנס במכתבו לנידונים הלכתיים.

36. וכפי שציינו בקטע הבאה שאדרבה, כ"ק אדמו"ר כותב באופן ברור בנקודה הג' במכתב שהוא בפירוש לא בא לדון אודות הפן ההלכתי. היינו, שמלבד ההבדל הכללי בסגנון של שני המכתבים, הרי שבמפורש שכ"ק אדמו"ר במכתבו לרבנים מתשכ"ד, כותב שהוא מתעלם במכוון משאלות הלכתיות, ומטיל את העול על כתפי הרבנים, לעומת המכתב להרב מאשקאוויטש, בו הוא בכוונה כותב דווקא בבחינה הלכתית.

לפרטיו ובהתאם להלכות עירובין". אמור מעתה, כל המכתב דן בא לעסוק דוקא בשאלות אחרות

לגמרי! 37 38

37. ולהעיר (וראה בזה עוד לקמן), שהמגיב הנ"ל בכלל אינו מתייחס בתגובתו לנקודה זו שכ"ק אדמו"ר כותב, שהוא אינו בא להביע את דעתו ההלכתית בנידון עשיית העירוב (בתגובתו באנגלית הוא כמעט ואינו מתייחס לזה, ובתגובה בלה"ק הוא לגמרי מתעלם מזה).

38. ולפי דברינו שדעתו והשקפתו הק' של כ"ק אדמו"ר היא נגד עשיית עירובין באופן כללי, גם כשאין את הבעיות ההלכתיות שהיו בעירוב במנהטן, מקשים מדוע כ"ק אדמו"ר אינו מעלה במכתבו להרב מאשקאוויטש שדעתו היא נגד עשיית עירוב באופן כללי, אלא הוא מתייחס רק לעירוב המסויים במנהטן.

אמנם:

א. משום קושיא זו אין לנו לשנות הפשט במכתבי הרבי, כשבפועל כך כתוב במכתב שחור על גבי לבן.

ב. בנוסף לכך, אין אנו נביאים, אך עם זאת ייתכנו מספר סיבות מדוע בכל מכתב כ"ק אדמו"ר בוחר להדגיש ולהבליט נקודה שונה (גם אם יהיה מי שלא יסכים עם הסבר זה או אחר, עדיין אין בכך סיבה מספקת לקום ולמחוק מכתב שלם, ולהתעלם מהאות הכתובה). ואפשר לומר בזה בכמה אופנים:

1. מכיון שבמכתב זה כ"ק אדמו"ר מבאר את העניין מבחינה הלכתית, לא בהכרח זה המקום ג"כ לבאר את העניין מבחינה השקפתית.

ובפרט, שבמכתב להרב מאשקאוויטש כ"ק אדמו"ר כותב מספר ביטויים חריפים, כגון שעשיית העירוב שם יכול לגרום "פירצה" בהיהדות. וא"כ לאו דווקא שכאן המקום לבאר ולקשר את ההסתכלות הנכונה על עשיית העירוב מבחינת השקפה.

2. להעיר שרואים שכ"ק אדמו"ר לא מצטט ולא מזכיר אף עניין אחר שהרב מאשקאוויטש מזכיר בספרו, למרות שיש שם כמה עניינים שכ"ק אדמו"ר ודאי אינו מסכים איתם, כמו השאלה האם גויים נכללים במספר דששים ריבוא, ועוד עניינים, בהם נדון אי"ה בספר – ואם כן ברור הדבר שכ"ק אדמו"ר לא בא לכתוב כאן מכתב מקיף שיכלול את שיטתו על כל ענייני עירובין, אלא בחר לגעת בנקודה מסויימת שראה לנכון לדבר אודותיה, ולהתעלם מנקודות אחרות; ואם כן נוכל להסביר בזה גם את ההתעלמות מהסוגיה ההשקפתית.

[ובענין זה יש להעיר מהמשך מכתב זה גופא (שנעתיק אותו בשלימותו בהמשך המאמר), שכ"ק אדמו"ר כותב שיש מניעה מצידו לתת הסכמה לספרו של הרב מאשקאוויטש מאחר שבתוך דבריו הוא דן להיתר להשתמש בים כמחיצה, והנה כפי שכבר הסברנו, שבעירוב במנהטן היה ג"כ מחיצות קיימות העשויות בידי אדם, ולא היו צריכים את מחיצות הים, כלומר מחיצות הים לא היו השאלה בנוגע למנהטן עצמה; ומצד שני, כפי שנסיב, ודאי שהיו בעירוב במנהטן עניינים נוספים שכ"ק אדמו"ר לא הסכים עמם (בנוסף לזה שכ"ק אדמו"ר עצמו כותב "מידי כמה ספיקות לא יצא" – לשון רבים), ואעפ"כ כ"ק אדמו"ר לא מפרט בעיות וחששות נוספים שיש בספר זה, מלבד הבעיה של מחיצות הים.

וברור מכל זה, שכ"ק אדמו"ר אמנם נקט כדוגמא רק אחד מהנידונים הבעייתיים שמצא בספרו של הרב מאשקאוויטש, שלכן הוא נמנע ממתן הסכמה להספר, למרות שבאמת ישנם עוד בעיות, אלא שכ"ק אדמו"ר לא הוצרך לפרטם.

ואם כך הוא, שכ"ק אדמו"ר השמיט נימוקים הלכתיים נוספים, ודאי שאין להקשות מדוע כ"ק אדמו"ר השמיט את הנימוק ההשקפתי, ובטח שאין להוכיח שמכך שכ"ק אדמו"ר הזכיר רק נימוק זה כוונתו לשלול ולמעט את שאר הטעמים והחששות.]

3. כ"ק אדמו"ר רצה לכתוב באופן שיתקבל על ליבו של הרב מאשקאוויטש. ולהעיר, דמספרו של הרב מאשקאוויטש רואים בבירור איך שהוא לא היה מוכן לקבל את הסברת העניין מבחינת השקפה, וזה לא תפס מקום אצלו (בלשון המעטה), ומצד שני טיעונים הלכתיים אכן הטרידו אותו והוא התייגע מאוד לנסות להיתר את העירוב מבחינה הלכתית, עד שנאלץ לבאר בדרך חדשה את דברי אדמו"ר הזקן. וא"כ מסתבר לומר שכ"ק אדמו"ר כתב לו ב"שפראך" ובסגנון שהוא יותר יקבל.

ולאידך, במכתב באנגלית כ"ק אדמו"ר כתב לאותה קבוצת רבנים במנהטן, שם כ"ק אדמו"ר מתמקד רק בהסתכלות הנכונה מבחינת השקפה, ואינו מתייחס לעניין מבחינה הלכתית, וייתכן שעם כל אותם רבנים לא רצה כ"ק אדמו"ר להכנס איתם לכל השקו"ט ההלכתית בין כל הרבנים.

יא. ובגוף הדברים, שהוא תמה "מתי הביע כ"ק אדמו"ר את דעתו בפומבי בנידון העירוב במנהטן", ולא נתקרה דעתו עד שמצא את מכתבו של כ"ק אדמו"ר להרב מאשקאוויטש – יש לעיין טובא, שהרי זוהי טענה שאין בה ממש:

ראשית כל, כל בר בי רב יודע ש"פון א קושיא שטארבט מען ניט, אבער אז מען קען ניט לערנען קיין רש"י און תוס' אויפ'ן ארט איז מען קיין למדן ניט". היינו שגם אם יש איזה קושיא – אין זה בהכרח מפריך את כל הענין, אבל להבין את הנכתב כראוי, זו חובה. כלומר, אם יש איזו שאלה בענייננו, הרי שיש להתייגע ולנסות להבין את הפרטים ולמצוא איזה יישוב, אבל לבוא למחוק מכתב שלם ולהמציא יש מאין במקומו פירוש חדש ומחודש שאינו מתאים, רק מצד הקושיא לחוד – הרי זה מגוחך ממש³⁹.

שנית, גם מצד תוכן הדברים אין שום הבנה לדבריו ולגישתו וזה דבר שאין בו ממש, שהרי כל מי שמעיין בתורתו של כ"ק אדמו"ר וחוקר אחר דעותיו הק' (בפרט בסוגיות שנוגעות לפרטים היסטוריים שונים) ודאי יודע ושם לב, שיש כל כך הרבה דברים שכ"ק אדמו"ר כתב, או הביע את דעתו, או היה מעורב בהם, שעדיין איננו יודעים על כך כלל, או שרק עתה מתגלים ונלמדים. ומדי יום ביומו מתגלים עוד ועוד מעשיות, הוראות, מכתבים ורשימת דברים וכו' של כ"ק אדמו"ר (לעתים מדובר אף בעניינים שלמים) שעד עתה לא היו ידועים לנו, והדבר מפליא עד מאוד שיש אפילו צורך להזכיר זאת.

וכל זה הוא רק בדרך הצעה בעלמא, ואולי ישנם טעמים אחרים, ואין איתנו יודע מהי אכן הסיבה האמיתית שכ"ק אדמו"ר כתב את המכתב באופן כזה דווקא.

אמנם, כאמור, זה ודאי שאין זה המקום היחיד שאנו רואים כזה דבר, ואפשר למצוא הרבה כיוצא בזה במכתבי כ"ק אדמו"ר, שכ"ק אדמו"ר כותב לכמה אנשים שונים אודות אותו נושא ובכל מכתב כ"ק אדמו"ר מסביר את הדברים בגישה שונה ובנימוקים אחרים. ועירובין דביה עסקינן יוכיח, שמי שמעיין לאורך כל המכתבים וההתייחסויות של כ"ק אדמו"ר אודות עשיית עירובין, יראה שבכמה מקומות ישנם הדגשות מיוחדות וטעמים שונים שכ"ק אדמו"ר לא הביא בשאר המקומות (ובהם נקודות אשר לי עצמי נתגלו לאחרונה) שבהם אדון בהרחבה בספרי בעז"ה).

³⁹ מעניין לציין כי בעוד התכתבות בין כ"ק אדמו"ר להרב מאשקאוויטש, ניסה הרב מאשקאוויטש לבוא עם עוד חידושים בהלכה, שעליהם ענה לו כ"ק אדמו"ר, 'במחילת כבודו אבל לפי הפשט הפשוט בדברי הפוסקים אין דבריו נכונים'; אף על פי שכמה מהאחרונים (כמו החת"ס) כתבו גם הם כדעה זו ממש, אבל כ"ק אדמו"ר עדיין סבור כי 'אין אנו יכולים לנטות מפשטות הבנת הפוסקים'.

בנוסף לכך, יש לציין (וכפי שנעיר בזה לקמן בענין אחר) שבספרו כתב הרב מאשקאוויטש שאף על פי שאין רצונו לילך נגד דעת כ"ק אדמו"ר, אבל מה יעשה ושלשה מגדולי הפוסקים חולקים עליו גם הם, ולכן אין לו ברירה והוא מוכרח לבא לחדש פשט חדש משלו. והנה, המגיב דן גם הוא צועד בדרך כזו, כי גם הוא לא יכול ללכת עם הפשט הפשוט בלשון המכתב, היות ולדעתו הדבר הוא מנוגד לדעת ההלכה; ההבדל היחיד הוא שהרב מאשקאוויטש לא ניסה לשים את דבריו בפיו של כ"ק אדמו"ר עצמו, אלא הודה שהוא נאלץ ללכת נגד דעתו; אבל המגיב דן הרי הוא מעמיס את דעתו האישית בדברי כ"ק אדמו"ר עצמו, וקורא במכתביו עצמו דברים שלא נכתבו בו מעולם.

וממילא, כיצד אפשר לבוא ולומר שימכיון שכ"ק אדמו"ר כותב שכבר כתב אודות ענין זה, והרי לא ידועים לנו עוד הזדמנויות בהם כ"ק אדמו"ר הביע את דעתו הק' בנידון זה – א"כ בהכרח לומר שהכוונה היא למכתב מסויים זה?^{40, 41}!

ואין ספק, שהקורא את דבריו אלו בלא לדעת את שם כותבם, יבוא מיד למסקנה הפשוטה והמוכרת שהכותב שורות אלו אינו מוצא את ידיו ואת רגליו מכל הנעשה בבית מדרשו של רבינו⁴².

יב. לסיכום :

דבר פשוט הוא לכל מתבונן בנוסח דברי כ"ק אדמו"ר, שבמכתב זה שכ"ק אדמו"ר כתב לאותם רבנים בתשכ"ד – כוונתו הק' היא לנקודה כללית השייכת לעירובין באופן כללי, ולא לעניין פרטי הנכון במקרה מסויים דווקא.

ומי שמבין באופן אחר – שכוונת כ"ק אדמו"ר במכתב היא **לבעיה מסויימת** שיש בעירוב במנהטן, ומיוסד על המכתב שכ"ק אדמו"ר כתב להרב מאשקאוויטש – הנה לא זו בלבד שיש כאן טעות בקריאת הכתוב, אלא עוד זאת שהוא ג"כ יצטרך להניח ולומר שכ"ק אדמו"ר הניח שכל אותם רבנים שאליהם ממוען מכתב זה (שהרי מכתב זה היה ממוען לקבוצת רבנים) **הבינו ג"כ את הכוונה העלומה במכתב זה** אף שזה לא כתוב בדברי כ"ק אדמו"ר כלל⁴³.

זאת ועוד :

מכתבי כ"ק אדמו"ר נכתבו תמיד באופן הכי ברור, כפי שאנו רואים, **ובפרט** בהמכתבים שנכתבו ע"י הרב ניסן מינדל ע"ה (הידוע בסגנונו הברור והמפורט), וממילא איזה מקום יש לומר שהרב מינדל,

40. ואדרבה : מכיון שכ"ק אדמו"ר כותב שהוא כבר כתב על כך לפני זה, א"כ ההנחה הפשוטה צריכה להיות שכ"ק אדמו"ר כבר דיבר או כתב על כך בהזדמנויות קודמות, וכעת עלינו לחפש ולמצוא האם ידוע לנו היכן כ"ק אדמו"ר דיבר על כך לפני זה.

41. ושמעתי בפירוש מהרב שלום בער שפירא שי', שקודם למכתב זה כ"ק אדמו"ר כבר כתב מכתב לאותו נמען בנושא זה, וא"כ אין מקום כלל לומר ולהוכיח שכאשר כ"ק אדמו"ר כותב שהוא כבר מקודם לכן בענין זה, הכוונה למכתב שכ"ק אדמו"ר כתב שש שנים קודם לכן לרב אחר, בשעה שכ"ק אדמו"ר כבר כתב מכתב קודם לאותו רב.

אבל אין צריך לזה, משום שגם אם לא היה ידוע לנו לאיזה מכתב כ"ק אדמו"ר מתכוון – ודאי שא"א לומר שהכוונה היא למכתב אל הרב מאשקאוויטש, וכבפנים.

42. ועם כל זאת מלאו לבו לבוא ולבאר את הפשט במכתב הרבי, למרות שכפי הנראה אינו בקי כלל בסגנון תורת הרבי.

43. ובנוסף לזה שכ"ק אדמו"ר אינו כותב אליהם בלישנא דרבנן, אלא בכלל באנגלית פשוטה ומקובלת, ואעפ"כ עלינו לומר שהם הבינו את כוונת כ"ק אדמו"ר טוב כ"כ, עד שהם הבינו גם את מה שכ"ק אדמו"ר לא כותב.

המיומן בכתיבת מכתבים בקביעות וללא מאמץ, כתב את המכתב הזה בצורה כזו מעורפלת, שהוא כתב דבר אחד ומתכוון להורות דבר אחר לגמרי^{44, 45}?

44. במאמרו באנגלית (הערה 20) כתב המגיב, אשר יתכן והסיבה מדוע כ"ק אדמו"ר לא כתב במכתב זה שאין להשתמש בעירוב זה לכתחילה, היא מכיון שמכתב זה נכתב שנתיים אחרי שפורסם בפומבי אודות תיקון העירוב, ואנשים כבר טלטלו על סמך עירוב זה, וכ"ק אדמו"ר לא רצה להחשיבם כמחללי שבת ח"ו.

(ועד"ז כתב במאמר בלה"ק הערה 10: "נימוק זה (מדוע אין לסמוך לכתחילה על העירוב) אינו חוזר במכתב האנגלי, ונראה לומר שהטעם לזה הוא מפני שבינתיים כבר התפרסם תיקון העירובין במנהטן, והרבי לא רצה להוציא לעז על אלו שהקלו להסתמך עליו ולטלטלי").

ואני בעניי לא הבנתי את דבריו:

א. גם אם נוכל לקבל את הסברא הזו, שמכיון שכ"ק אדמו"ר הולך בדרכו של כ"ק אדמו"ר הזקן בעניי מחיצות הים, ולכן מתנגד להקמת עירוב במנהטן, ודאי שלא היה קורא להחליט בשיטה השנייה 'מחללי שבת'. רק בגלל שהם אינם נוהגים בשיטת כ"ק אדמו"ר הזקן, מכאן ועד תואר 'מחללי שבת' המרחק גדול.

[ובענין זה יש להעיר, שבהמשך התגובה המגיב מעמיד את הדברים בנקודה זו, כאילו העירוב במנהטן אינו פסול אלא רק 'כשר בדיעבד'. ואם כן, איך נקבל את זה שמישהו יחשוב שמי שסומך על זה נקרא מחלל שבת?]

עוד יש לציין דרך אגב, שהשאלה של האיסור על מחיצות הימים, אינו יכול להיות מוגדר כ'הוצאת לעז' על הניהוג של השנתיים האחרונות, אלא לכל היותר כשמעמידים באיסור נגד מנהג שהיה נהוג בכמה קהילות ותיקות ומסתייע מפסקי דינים של פוסקים חשובים. אבל ברור שאין הנושא דן כאן בעירוב של אנשים פשוטים שגם בלאו הכי היו מטלטלים, כמתואר שם המצב במנהטן באותו הזמן].

ב. וכי נאמר כך בכל מקום, שהיכא שנפרץ הדבר לקולא אנו לא נורה להחמיר כנדרש, מכיון שכבר נפרץ הדבר אצל כמה?!

והדבר אינו צריך לפנים והיו הרבה דברים שתקנו פוסקי הדורות לעשות ביותר הידור ויותר חומרא ממה שהיה נהוג בעבר, וגם אצלנו (ואצל כ"ק אדמו"ר) רואים כן (ולדוגמא בעלמא בתיקון מקואות בהרבה הידורים, ועוד הרבה דברים בדומה לזה), ולא חששו בזה ללעז כלל. וכמובן שיש בזה כל מיני כללים, וכידוע אצל המורים והפוסקים.

אבל ראיתי להעיר כמה דברים.

קודם כל ראיתי להביא שמביאים לדייק מדברי החו"ד שאין בזה משום הוצאת לעז, שכתב בתיקון עירובין (הידוע) שלו שכתב 'הנה אמרתי להעלות על הכתב מה שראיתי באיזה עיירות תיקון עירובי העיר שלא דין ותקנתי בעזה"י עכ"ל, הרי שבא לתקן אף במקום שכבר היה עירוב, ואין בתיקוני עירובין משום הוצאת לעז.

ובענין זה יש להביא כאן מהבית שלמה או"ח סי' מ"א, שם דן בנוגע לעירוב בעיר אחת שהיה קיים מכבר וסמכו עליו, ואעפ"כ פסק הבית שלמה לפסלו, ומסיים "על כן יראו לתקן על להבא, ואין להקל משום חשש לעז על העבר, ועיין בתרומת הדשן (סי' רל"ב) ובספר גט פשוט (סי' קכ"ה סקל"א)". הראייה שהוא מביא מהגט פשוט גם הוא בענין תיקון של קלקולים שאולי אפשר לחשוש בהם להוצאת לעז על דורות קודמים, ושם מבאר הג"פ שיש להחמיר בזה. ושם בתוך הדברים מביא את התרומת הדשן הזה ומדייק מדבריו כמה יסודות בענין זה אימתי חל האיסור של הוצאת לעז, ואין אחד מהם חל בענייננו (לדוגמא, שם הביא שדבר שהוא חומרא בעלמא שאם לא נקפיד על זה לא יהיה בזה לעז על דורינו, וכשננהג בחומרא זו יהיה לעז על דורות הראשונים – צריך לימנע מחומרא זו). ומסיק בזו הלשון: "באופן דהכלל העולה דאנו שוקלין הלעז, אם הם שוים – חוששין אנו לכבודנו שלא יוציאו לעז עלינו, ואין אנו חוששין ללעז דקמאי. אמנם בדבר שאם לא נעשה יש לעז קטן עלינו, ואם נעשה יש לעז גדול בקמאי – אנו חוששין לכבוד הראשונים טפי מלעז שלנו." ועיין עוד פרי חדש תצ"ו סי' ק"ב שכתב שהענין של מוציא לעז לא חל כשיש פקפוק מעיקר הדין או דהויא פלוגתא דרבוותא וכיוצא, שאז אף על פי שהיא סברא יחידאה וכו' דטפי אית לן לתקוני ולמיחש ללעז דילן מלמיחש ללעז דקמאי, ועי"ש. ועיין בזה עוד בכנה"ג הגהות הטור אבה"ע סימן קמ"ב אות נ"ב.

ביאור מכתבו של הרבי⁴⁶

יג. עתה נבוא לדון בדברי כ"ק אדמו"ר אחת לאחת :

כ"ק אדמו"ר פותח את המכתב (אחרי הפתיח) בנקודה הא': "באופן עקרוני דעתי שבמקום בו ניתן להקים עירוב ע"פ ההלכה, אזי יש להקים עירוב. דעתי זו מבוססת על דעתם של הרבה פוסקים, כולל דעתו של אדה"ז בשו"ע שלו".

ובפוסקים מצינו בזה עוד חילוקים בענייני הוצאת לעז על דורות ראשונים. ראה בכל זה בארוכה בשדי חמד "כללים" מערכת הלמ"ד (מכלל ע"א עד כלל ע"ו).

ונסיים בדברי שו"ת אדמו"ר⁴⁷ סוף סי' ז', זו לשונו: "וממוצא דבר נשמע כי חלילה לנו להוציא דבה על מדינות המקילין בזה וסומכין על הפוסקים המקילין בשיעור פגימה, וגם חלילה לכם להקפיד על מדינות המתמירין וחוששים לדעת פוסקים המחמירים... וכהאי גוונא מצינו כמה הלכות שנחלקו בהן הפוסקים ראשונים או אחרונים ובדורות שלפנינו נהגו אבות אבותינו כדעת המקילין ובדורות הללו רבו כמו רבו הנוהגים החמיר, כמו חדש ותפלת ערבית בזמנה, וכהאי גוונא טובא". עכ"ל.

עוד נציין (וה גם קשור להאמור למעלה ביחס לתיקון מקוואות), להעיר מדברי הצ"צ בתשובתו הידועה בענייני מקוואות, יו"ד סי' קע"ו סוף סעיף י"ג, וז"ל: "א"כ כ"ש הכא שהן שלשה מגדולי הראשונים שיש לחוש בודאי לדבריהם לתקן המקוה שתהא כשירה לדעתם ג"כ (אלא שמהרמ"ל שם כ' וכו' שלא להוציא לעז על הראשונים ח"ו כו'. ואעפ"כ בכל זמן שמזדמן לידי שמתקנים איזה מקוה או בונים חדשה אני מצוה תמיד לתקנה שתהא כשירה אליבא דכ"ע וכו', או אפשר דס"ל שאין לחוש בזה להוצאת לעז. לפמ"ש בתה"ד סי' רל"ב וכו', ולפ"ז בני"ד נמי וכו' רק דמרבנן איכא צדדים וסברות להחמיר, אפשר נכון להחמיר, ודמי להא דאתקין רבא בגיטא מיומא דנן ע"ש ועדיין צ"ע בזה אי"ה", עכ"ל. ועיין שם עוד.

כללא דמילתא: הדבר ברור לעין שאין שום מקום להסתפק בענייננו, לומר שאם נבוא להחמיר כהאוסרים במחיצות היס שאולי יהיה בזה הוצאת לעז על הקודמים, אדרבה – אם לא נחמיר בזה יהיה בזה משום הוצאת לעז עלינו. ואיך שיהיה, הדבר תמוה לעורר את השאלה של "הוצאת לעז על דורות הראשונים" בנוגע לעירוב שהוקם לפני שנים מועטות בלבד.

ג. אם לא רצה כ"ק אדמו"ר לפקפק על העירוב, מדוע כ"ק אדמו"ר בכלל כתב לאותם רבנים מכתב, ועוד בכזו אריכות, שהרי בסופו של דבר כן יש במכתב זה כמה ערעורים כלליים על עשיית העירוב, אלא שלדבריו כ"ק אדמו"ר לא העתיק את הנימוק עיקרי מאוד מבחינת הלכה, ודוקא נרמז בצורה סתומה ומוסתרת כל כך (בבחינת ההעלם העצמי ההיולי או בבחינת יכולת), והעיקר חסר מן הספר – אם כן עדיף היה שלא לכתוב להם מכתב כלל, מאשר לכתוב מכתב מעורפל שחסר בו העיקר.

ולסיכום: אין שום הגיון כלל שאדם הבא לכתוב מכתב, שיוצא מזה שישמיט את הנקודה המרכזית אותו הוא בא לכתוב.

45. המגיב הנ"ל כותב עוד שכ"ק אדמו"ר לא כתב את כוונתו בפירושו, מכיון שאין כל חשש שיבואו לטעות בכוונתו הק' על סמך מכתב פרטי אחד.

אך אין זה נכון משני טעמים:

א. כפי שכבר הובא לעיל בתחילת דברינו, אין זה מכתב פרטי אלא מכתב כללי שנכתב כמענה לכמה רבנים וכו'.

ב. אבל בעיקר, כיצד יכול אדם בר דעת לבוא ולומר על מכתב ברור, שלמרות שכתוב בו בהדיא א' - הכוונה היא ל-ב', וזה שלא כתוב בפירושו ב' (למרות שזו כוונתו), הוא מכיון שהכותב לא שיער שיפול בדעתו של אף אחד לטעות שהכוונה ב-א' היא אכן ל-א'?! הדבר לא ייתכן, שהרי פשוט לכל אחד שאם כתוב בהדיא א' – אזי הכוונה היא ל-א'.

46. כאמור לעיל שאין בכוונתי לדון כאן בכל פרט שהחכם הנ"ל כתב במאמרו, ובפרט ה"הוכחות" שהוא מביא מדברי כ"ק אדמו"ר במקומות אחרים – אשר על כך אדון בארוכה בספר בעז"ה. וכאן אדון רק בכמה נקודות כלליות העולות מתוך מאמרו, בעיקר זה שפירסם בלה"ק, כאמור בהערה 1.

וראיתי שהמגיב הנ"ל טוען במאמרו שאני כביכול מתעלם מקטע זה, שמורה לדעתו בבירור שכ"ק אדמו"ר מעודד ותומך בהקמת עירובין, ונמצא שאני לא מתייחס לדברי כ"ק אדמו"ר ש"יש להקים עירוב" היכן שניתן מבחינה הלכתית.

אולם לאמיתו של דבר, לא התעלמתי מדברי כ"ק אדמו"ר כלל, שהרי רק העתקתי את לשון קדשו בדיוק⁴⁷.

אמנם אם יש מי שמתעלם מדברי כ"ק אדמו"ר – הרי זה הוא בעצמו, שהוא מתעלם מדברי כ"ק אדמו"ר בנקודה השנייה – שהיא בבירור מהווה המשך וביאור לנקודה הראשונה, ובו הוא מסביר בבירור ובאריכות כי "מטרת הקמת העירוב לא תהיה בכדי לאפשר ליהודי לקחת את טליתו לבית הכנסת בשבת, אלא רק בכדי להציל מאיסור את אלו המטלטלים בלאו הכי בשבת"⁴⁸.

והרי בהדיא שכוונת כ"ק אדמו"ר בנקודה הא' ש"יש להקים עירוב" היא לא על מנת להתיר לטלטל שם, אלא רק על מנת לאפשר מאיסור את אותם המטלטלים בלאו הכי⁴⁹.

וכ"ק אדמו"ר חוזר על כך שוב בנקודה הרביעית: ". . . השאלה שיש לשאול היא האם יש לפסוק לפי השיטות הפוסקים המקילים בנוגע לאפשרות הקמת עירוב במקום זה, וזאת בכדי להציל מאיסור את אלו המטלטלים (וכאמור, אין מטרת העירוב על מנת לאפשר לאלו השומרים שבת לטלטל בשבת)"⁵⁰.

47. בהערה 14 כתב המגיב הנ"ל: "ומה שפירש הרנ"ז שכוונת הדברים היא שבמקום שאפשר לעשות עירוב מותר לעשותו, אבל אין חיוב, אלמלא היה זה חוכא ואטלולא אין לך זיוף וסילוף חמור מזה".

ואני בתמהוני קראתי שורות אלו שוב ושוב וניסיתי להבין למה כוונתו - שהרי מעולם לא כתבתי שורות אלו, וכפי שיוכח כל מי שיראה את הקונטרס שפירסמתי.

עד שתפסתי שלצער, המגיב הזה נוהג במנהג הישן בו הוא כותב בשם אנשים שונים דברים שהם לא אמרו ולא כתבו מעולם (ולצער אין זו הפעם הראשונה שהוא עושה כן לי אישית). ומה שמעניין בכל זה הוא שהמגיב דן כותב שאני מגלה בזה את הנטייה האישי שלי מהאופן שאני בא לזייף ולסלף מילים מפורשות כדי להוציא מהן את המשמעות שאני רוצה להוציא, וזה אכן נכון, שהוא מגלה בזה את הנטייה האישי שלו, על ידי שהוא מזייף ומסלף מילים מפורשות כדי להוציא מהן את המשמעות שהוא רוצה להוציא.

48. והגם שהמגיב הנ"ל סלל לעצמו דרך גם בהסברת דברי כ"ק אדמו"ר בשני נקודות אלו, באופן שזה לא יסתור לשיטתו. אמנם לכל הפחות עליו להיצמד למילים של כ"ק אדמו"ר, ורק אז לפרשן באופן שיתקבל על דעתו. עליו לשים לב לכך שבנקודות אלו כ"ק אדמו"ר בא להסביר את כוונתו בנקודה הא', ואז היה יכול לבוא ולהסביר את הכוונה כפי הנראה לו. אבל לא היה לו להתעלם מכך לגמרי, ולטעון שכל החולק עליו מתעלם מדבריו של כ"ק אדמו"ר.

49. דרך אגב יש להדגיש, אשר מדברי כ"ק אדמו"ר בנקודה הג' ברור, שהמצווה בעשיית העירוב היא רק היכא שאין בכך כל בעיה או מניעה הלכתית. אך כאשר יש בכך בעיה הלכתית – אין בכך כל מצוה, כפשוטו, וכפי שיבואר לקמן.

50. המגיב הנ"ל ביאר לפי דרכו, שדברי כ"ק אדמו"ר בנקודה הרביעית מוסבים על עירוב כזה שאינו כשר לכתחילה לדעת אדמו"ר הזקן, כדוגמת העירוב במנהטן (שלפי דעתו היה רק בדיעבד), ולכן כותב כ"ק אדמו"ר שיש לעשותו בחשאי (מה שאין כן עירוב הכשר לכתחילה – "אין שום סיבה שלא לפרסמו"), וכ"ק אדמו"ר אף עודד את עצם עשייתו.

ולפי זה הוצרך המגיב הנ"ל לבאר את ההוראה של כ"ק אדמו"ר שלא לעשות עירוב שאינו כהלכה, וכתב "ומי"ש הרבי כאן שאין להקים עירוב כלל – הכוונה לעירובין המסתמכים על שיטות יחידים נגד פסק השו"ע". כלומר: אם יש מחלוקת בין המחבר לרמ"א בנוגע לאופן מסויים בעשיית המחיצות, והעירוב נעשה לפי דעת המחבר ושלא כדעת הרמ"א, הרי שאין לעשותו כן בפירסום אבל אפשר לעשותו בחשאי; אבל אם גם המחבר אינו מזכיר את הדבר כלל, אזי אין לעשותו כלל, אף לא בחשאי.

במילים אחרות: גם באותם מקומות בהם נעשה העירוב כדין וכהלכה, אין תכליתו 'לאפשר לאלו השומרים שבת לטלטל בשבת'. נמצא, שנקודה ב' נועדה להשלים ולהגביל את נקודה א'.

ד. נעתיק כעת את דברי כ"ק אדמו"ר בנקודה הב':

"יש צורך בשימת לב מיוחדת למצב שמירת וקיום המצוות בזמנינו ולהתייחסות האנשים לכך, שיש לזה השפעה על השאלה האמורה. הנני מתחשב בזהירות הנצרכת להקמת עירוב כזה בנסיבות הטובות ביותר, ובפרט במצב ובמקום הנוכחי, נוכח האפשרות שהעירוב ייפסל"⁵¹.

ואין דבריו נכונים:

א. כפי שנתבאר לעיל, יסוד ההיתר של העירוב במנהטן לא היה מצד מחיצות הים אלא מצד מחיצות הקיימות בידי אדם, וא"כ הרי זה מותר לכתחילה אף לדעת הרמ"א ואדה"ז, ואעפ"כ כותב כ"ק אדמו"ר שיש לעשותו בחשאי.

ב. מוכח מלשון קטע זה במכתב, שאין מדובר אודות בעיה פרטית שיש בעירוב מסויים, אלא זהו נקודה כללית השייכת בכל עירוב, וכפי שאבאר לקמן.

ג. עד עתה, המגיב הנ"ל טען בנחרצות שהקולא היחידה שהייתה בתיקון העירוב במנהטן הוא שסמכו על מחיצות הים, כעת מתגלה פתאום שישנם קולות נוספות שהיו חלק מהדיון. ואם כך, כיצד פסקו לגביהם, ומה הייתה דעתו של כ"ק אדמו"ר בנידון? (ועוד יש להעיר בזה, שלפי דעתו של המגיב הנ"ל, כל העניינים המוזכרים במכתב זה נידונו כבר במכתבו של כ"ק אדמו"ר להרב מאשקאוויטש, אך היכן מצינו במכתב להרב מאשקאוויטש שכ"ק אדמו"ר ידון אודות קולות כאלו (שלא הוזכרו כלל אף בשו"ע), ובפרט שהגיב טוען במפורש שכ"ק אדמו"ר לא דן במכתב זה בשאלות נוספות מלבד זו (זה מחיצות הים).

(ועוד יש להעיר כפי שהערנו לעיל, כי הוא טוען שהטענה של מחיצות הימים היא טענה חזקה שיש מקום לומר על מי שסומך על המחיצות הנ"ל שהוא 'מחלל שבת', אבל עכשיו הנושא הזה אינו אלא לכתחילה בלבד ואפשר להניח את הדבר שיסמכו עליו לעירוב.

ד. אין שום רמז בדברי כ"ק אדמו"ר בנקודה ד', שכוונתו היא לסוג קולות כאלו של "שיטות יחידים נגד פסק השו"ע" (וראיתי שכתב (בהערה 27) שאני תרגמתי את המכתב בצורה לא מדוייקת המשנה את המשמעות, אך עדיין אין בזה מקור לדבריו. ראה בפירוט בהערה 65 על התרגום המדוייק למשפט זה במכתב כ"ק אדמו"ר).

ודרך אגב אוסיף: עדיין צריך עיון בדעתו של כ"ק אדמו"ר אם עירוב כזה שנסמך על מחיצות הים יהיה כשר עכ"פ בדיעבד, ויבואר בארוכה בספרי בעז"ה.

51. החכם הנ"ל כתב (עמ' ח) על דברי כ"ק אדמו"ר אלו:

"בדברי הרבי כאן אנו מוצאים הסתייגות מתיקון העירוב במקרה שבו קיים חשש שהעירוב ייפסל. כביכול עומדות בפנינו שתי אפשרויות כיצד לפרש חשש זה: א) חשש כללי הנכון בכל מקום שהוא. ב) חשש מסויים הקשור בתנאי המקום היחודיים לעירוב במנהטן.

והגע בעצמך: לפי האפשרות הראשונה יש כאן "הטלת פצצה" של גזירה חדשה כנגד קיום מצות עירוב בימינו (מטעם שהיה נכון בעיקרו גם בימי חז"ל), כנגד דין השו"ע וכנגד דברי הרבי המפורשים לעיל בסמוך ממש "שבמקום בו ניתן להקים עירוב ע"פ ההלכה אזי יש להקים עירוב".

על כרחנו לדחות על הסף את האפשרות של חשש כללי, ולאמץ את האפשרות השנייה, שהחשש הנידון בדברי הרבי כאן הוא חשש מיוחד המצוי דווקא בעירוב של מנהטן". עכ"ד.

ולא הבנתי:

א. כפי שכבר כתבנו כמ"פ החל מריש דברינו, אין כאן שום "הטלת פצצה" כלל, וסברא זו יש לה מקור ומשמעות מכמה מקומות נוספים. אלא שהוא נצמד להנחת היסוד שלו, שאין זו ההבנה וההסברה באותם מקומות, אבל עכ"פ הוא לא יכול לטעון שזוהי "הטלת פצצה".

וכ"ק אדמו"ר ממשך לבאר איך שבימינו יש חשש מיוחד שלא היה בדורות קודמים, אשר "במקרה שהעירוב נפסל באופן זמני, המידע על כך יגיע רק לאלו שיצרו קשר עם הרשויות הרבניות, או אלו שמגיעים לבית הכנסת באופן קבוע, אבל רבים אחרים לא ידעו על השינוי במצב העירוב. יתירה מזו, יתכן שרבים מאלו שיתחילו להתרגל לטלטל בשבת בעקבות הקמת העירוב לא יסכימו בקלות להפסיק לנהוג כך, אפילו אם ידעו שהעירוב נפסל, ובמיוחד הדברים אמורים בנוגע ליחס הצעירים ליהדות בארצנו".

ומכח כך מסיק כ"ק אדמו"ר: "לאור האמור לעיל, הרי זהו צורך מוחלט שאם יבנו עירוב – אם ישנה בכלל אפשרות הלכתית לכך – הדבר צריך להיעשות בסודיות גמורה". ברור הדבר שנקודה א' ונקודה ב' משלימות זו את זו ובאות להאיר שתי בחינות לאותה סוגיה.

אבל המגיב הנ"ל מבאר במאמרו בארוכה (עמ' ח ואילך), שבהכרח צריך לומר שאין דברי כ"ק אדמו"ר בנקודה זו אמורים ביחס לכל עירוב, אלא דווקא בעירוב כזה שכשרותו אינה מהודרת לכתחילה, כגון העירוב במנהטן, שלדעת הרמ"א ואדה"ז אסור לטלטל בעירוב זה, משום שחוששים "שמא יעלה הים שרטון... ויטלטלו במבוי כבתחילה".

והנה כל הקורא את דברי כ"ק אדמו"ר כפי שנכתבו, ללא פרשנויות ונטיות אישיות – זה ברור שדברי כ"ק אדמו"ר אמורים בסגנון כללי⁵², ולפיו כ"ק אדמו"ר מתנגד לתיקון ערובין בימינו, בפירסום, לצורך היתר טלטול.

ב. כפי שביארנו לעיל, הדברים הם לא בהכרח מנוגדים להשו"ע, כיון שיש כמה פוסקים שכתבו כן קודם לכ"ק אדמו"ר, וכפי שנאריך בזה בספר בעז"ה. כך או אף, אי אפשר להחליט שהדברים הם נגד השו"ע ומכח ההחלטה הזו לשנות את משמעותם של דברי כ"ק אדמו"ר.

ג. יהיה איך שיהיה הקושי באפשרות הראשונה – אבל האפשרות השנייה ודאי שאינה אפשרות כלל, וכפי שיבואר בפנים.

(ונראה להמליץ מה שכתב בתחילת דבריו "כביכול עומדות בפנינו שתי אפשרויות כיצד לפרש חשש זה", – כלומר, הוא בא להראות כאילו שבאמת יש רק אפשרות אחת – האפשרות שלדעתו היא היחידה. אבל אפשר לראות בדרך מליצה שדבריו מופנים כלפי עצמו, שהאפשרות השנייה שהוא מציג היא "כביכול" בעלמא, ולעולם אינה ראויה לעלות על שולחן מלכים ואפילו לא על שולחן הדיוטות).

52. המגיב הנ"ל מבאר (עמ' י) וז"ל: "נראה שביאור העניין הוא שהמנהג בפועל היה (גם בארצות ההולכים אחר פסקי הרמ"א) להקל בגזירה זו ולהקים עירובין המסתמכים על הים כמחיצה, ועובדה היא שכך עשו בעירוב הראשון בוורשא (ובמקומות נוספים), וכנראה הסתמכו על דעת המחבר שגזירה זו לא נתקבלה להלכה (וכנראה שעל זה הסתמכו הרבנים מתקני העירוב במנהטן). וביחס לעירוב כזה מתעוררת הבעיה בהעברת המידע להמון שנתחדשה בימינו, מה שיגרום לכך שכשייפסל העירוב יהיו רבים שלא ידעו מכך כלל, וזוהי הסיבה להוראת הרבי שאין לפרסם על דבר תיקון העירוב כאשר קיימים לגביו חשש הלכתי אמיתי, כגון שמא יעלה הים שרטון". עכ"ד.

- מעבר לקושי בהבנת מהלך הדברים כאן, שהוא מדלג ממה שבעבר נהגו לסמוך על דעת המחבר לחשש שההמון לא ידעו שהעירוב נפסל, והם לכאורה שני דברים לא קשורים – לדבריו יוצא שכ"ק אדמו"ר **כותב** שהחשש הוא שההמון ימשיך לטלטל גם אחרי שהעירוב ייפסל, אבל **הטעם האמיתי** הוא כי מאז ומעולם נהגו לסמוך על עירוב זה. וכי איך אפשר לומר דברים כאלו?!

ומה הקשר בין כך שהדבר מקובל או לא לבין החשש שמא העירוב ייפסל?!

אמנם ברצוני גם להתעכב על מספר פרטים שהלה העלה במכתבו⁵³ :

א. המגיב סבור גם הוא שנקודה א' ("באופן עקרוני דעתי שבמקום בו ניתן להקים עירוב ע"פ ההלכה, אזי יש להקים עירוב") נכתבה ככלל בכל מקרה שהוא, ולא אודות מקרה פרטי. אבל נקודה ב' לדעתו, כאמור, שייכת למקרה ספציפי דווקא, ונמצא שנקודה ב' אינה המשך של נקודה א'. אבל הדבר ברור כי רצף הדברים באופן זה הוא לא ייתכן [והיכן מצינו כזאת במכתבי כ"ק אדמו"ר (ובפרט במכתבים שנכתבו ע"י הרב ניסן מינדל ע"ה)], וכל הקורא את המכתב יראה מיד שנקודה ב' היא המשך של נקודה א', ושניהם מדברים באותו המקרה.

ב. כ"ק אדמו"ר כותב בתחילת קטע זה: "יש צורך בשימת לב מיוחדת למצב שמירת וקיום המצוות בזמנינו ולהתייחסות האנשים לכך, שיש לזה השפעה על השאלה האמורה" – והרי ודאי שזהו יסוד כללי, ולא נאמר בקשר עם עירוב כזה או אחר.

והנה גם לא מצד ההשוואה לנקודה א', אין מנוס מהבנת הדברים כהוראה כללית ורחבה. שכן בהמשך הקטע כ"ק אדמו"ר מבאר את ההבדל בין הדורות הקודמים לדורנו זה ביחס לעירוב. כיצד

53. חשוב לי להדגיש, אשר גם אם יימצא מי שיפקפק בהסבר שניתן כאן בפרט כזה או אחר – אין זה מגרע מן העובדה הברורה לעין, שהדברים במכתב נכתבו בניסוח של התייחסות כללית והשקפתית, ולא אודות עירוב ספציפי מסויים.

אפשר לומר שכל דברים אלו, שהם דברי הגיון פשוטים, אמורים רק בנוגע לעירוב במנהטון, מצד השאלה ההלכתית של מחיצות הים, או שאלות דומות?^{54, 55, 56}.

54. המגיב הנ"ל (עמי י ואילך) ניסה ליישב את שיטתו, מדוע אנו מחלקים לגבי עירוב המסתמך על מחיצות הים בין הדורות הקודמים לבין ימינו אנו.

לא זכיתי לעמוד על כל דבריו, אמנם ממה שהצלחתי להבין, הרי שהוא מנסה להסביר למה פעם לא היה תוקף לתקנת חז"ל בנוגע מחיצות הים כמו היום, (ולכן, בעבר היה אפשר לסמוך על מחיצות הים, משא"כ בימינו אנו אי אפשר) שכן אם בדורות עברו לא היתה חשיבות לתקנה שלא לעשות מחיצות ע"י הים, היום ודאי שצריך להקפיד על כך ולהמנע יותר. יתכן שלא הבנתי נכון, אבל אחרת ודאי שאין שום הבנה לדבריו.

וכמובן אין שום הגיון בדבר זה:

א. מגוחך לבוא ולומר כ"ק אדמו"ר סבר שהיחס לתקנת חכמים מסויימת השתנה במשך התקופות השונות, אשר בהזדמנויות מסויימות התייחסו לזה ברצינות יותר מאשר בהזדמנויות אחרות: אם הפוסקים סמכו על קולות מסויימות – לא אמור להיות בזה שינוי, וכן להיפך. אבל ולומר שהיו תקופות שהתקנה לא הייתה רלוונטית, ואילו כיום זה כן רלוונטי – אין לך סברא מוזרה מזו.

[אמת שנמצא בפוסקים נידונים לפעמים לגבי הסברא שהיום איזה תקנה לא שייכת יותר, אמנם מדובר בשינוי ממושך ולעיתים כרוך במחלוקות גדולות בין הפוסקים, והרבה פעמים מדובר רק בהסבר שיטות קיימות אלא שבאו להסביר רק מדוע נוהגים ככה.

ועוד, ענין זה של בטל הטעם בטלה התקנה בא להסביר למה אין צריך להקפיד על תקנה ידועה בימינו, אבל כאן באנו לדון על תקנה שדורות של פוסקים באו להקל בה, ועתה אנו צריכים להחמיר בה שוב.

והעיקר, הנידון הוא לא על "בטל הטעם בטלה התקנה" [רק בדרך ההפוכה], אלא אם תקנה יבשה, כלומר תקנה דינית פשוטה – לא תקנה שעניינה השקפה ודרך חיים שמטבעה מתפרשת באופנים משתנים ומצבים רבים אלא תקנה פשוטה ומעשית – מלכתחילה נתקנה לפי מצב הדור, ואם הדור הוא חזק אין צריך להקפיד עליה וכשנחלשים הדורות עלינו להקפיד עליה מחדש - זה דבר שלא מצאנו כמותו בפוסקים.]

ב. במכתבו הקודם של כ"ק אדמו"ר להרב מאסקאוויטש, הוא מביא ראייה לכך שמתייחסים לחשש "שמא יעלה הים שרטון" גם במקומות שיש יותר מקום ועוד סיבות להקל, דוקא מדברי הפוסקים בדורות הקודמים. ואם כ"ק אדמו"ר סבר שבימינו החשש לכך גבר יותר מבעבר, לא מסתבר שכ"ק אדמו"ר יוכיח את חומרת התקנה דווקא מפוסקים שהיו בדורות הקודמים.

ג. וזוהי גם הבעיה בכללות דבריו: אם כוונת דברי כ"ק אדמו"ר לבאר שכיום התקנה תקפה יותר מבעבר, אם כן, מדוע כ"ק אדמו"ר כותב אודות עניין כללי, ועלינו להבין שכוונתו היא שהסיבה לתקנה תקיפות יותר כיום, במקום לכתוב בפירוש שהתקנה תקפה כיום יותר מבדורות הקודמים!?

והגע בעצמך: לדבריו, כ"ק אדמו"ר כותב מכתב באנגלית (כלומר, לא בהכרח עבור תלמידי חכמים מופלגים בלבד), לכמה אנשים שונים, מתוך הנחה פשוטה שכשהם יקראו את המכתב הם יבינו את כל העומק הנ"ל, שלזה כוונת הרבי.

55. יש להוסיף, בהמשך למבואר בהערה הקודמת, דהנה המגיב הנ"ל כותב במאמרו שמכתב זה מיוסד ובא כהמשך למכתבו של כ"ק אדמו"ר להרב מאסקאוויטש, וא"כ כל הטענות והנימוקים המובאים והמרומזים במכתב זה – בהכרח התבארו במכתב להרב מאסקאוויטש. אמנם למעשה, חילוק זה בין ימינו אנו לבין הדורות הקודמים ביחס לתקנה שמא יעלה הים שרטון – לא נמצא כלל במכתב, ואפילו לא ברמז. ואדרבה, מה שכן מובא במכתב הנ"ל הוא שיש לחשוש שמא יעלה הים שרטון, ובדווקא על פי שמבואר בדברי הפוסקים בדורות הקודמים.

56. יש לציין (ועוד נאריך בזה אי"ה בספר), כי דברי כ"ק אדמו"ר בתחילת הנקודה הב' – "הנני מתחשב בזהירות הנצרכת להקמת עירוב כזה בנסיבות הטובות ביותר, ובפרט במצב ובמקום הנוכחי, נגד האפשרות שהעירוב ייפסל" – זהים לכאורה לדבריו במכתב להרה"ג הר' גבריאל צינגער שליט"א (שנכתב כמעט עשרים שנה מאוחר יותר) – "בנוגע לעירובין, ידועים ב' הקצוות: א) מצוה לחזור כו' ומברך עליו, ולאידך – אפילו בדור צדיק כפשוטו – צ"ל שיור שלא תשתכח כו', ובדורינו זה עאכו"כ" (אלא שהמכתב להרב צינגער נכתב בסגנון הלכתי יותר, ואילו המכתב דן נכתב בסגנון שוה לכל נפש).

טו. והנה המגיב הנ"ל (עמ' ט) מדייק בדברי הרבי: "הנני מתחשב בזהירות הנצרכת להקמת **עירוב כזה** בנסיבות הטובות ביותר" – שהכוונה היא לעירוב במנהטן דווקא, בו קיימים פיקפוקים הלכתיים מצד מחיצות היס.

והנה סברא כזו, היה **אולי** אפשר לקבל בדרך אפשר, אילו שורה זו היתה נכתבת ביחס ובהמשך למדובר אך ורק אודות העירוב במנהטן. אמנם בפועל שורה זו היא חלק מתוך קטע שלם, שהנידון בו הוא **חשש כללי הקיים בכל עירוב**, וא"כ ודאי שגם שורה זו היא נידון כללי בכל עירוב. וכפי שיראה בבירור הקורא את כל הקטע בשלימותו, שגם בשורה זו מצטרפת לפיסקה השלמה המעוררת אודות החשש הכללי הקיים בכל עירוב, אשר חשש זה תקף בימינו יותר מאשר בעבר⁵⁷, כפי שכ"ק אדמו"ר ממשיך לבאר.

בנוסף, גם **בשורה זו עצמה**, בה כ"ק אדמו"ר דן אודות 'עירוב כזה', הרי בו הוא מבחין בצורך 'הנסיבות הטובות ביותר', ו'בפרט במצב ובמקום הנוכחי'⁵⁸ – מנוסח זה לא משמע שיש כאן קושי בעירוב מסויים זה דווקא, אלא ענין ידוע בתקופה בדור הזה כולו.

בנוסף לזאת, יש לחזור שוב על קושיא כללית שכבר הקשינו לעיל כמה פעמים:

כ"ק אדמו"ר כותב כאן: "הנני מתחשב בזהירות הנצרכת להקמת עירוב כזה בנסיבות הטובות ביותר, ובפרט במצב ובמקום הנוכחי, נוכח האפשרות שהעירוב ייפסל", וממשיך לבאר שבימינו ישנו חשש שאנשים ימשיכו לטלטל גם אם העירוב ייפסל, או כי הם לא ישמעו על כך, או אפילו שימשיכו לטלטל מחמת ההרגל, למרות שנודע להם שהעירוב נפסל.

לדעתו של המגיב שאין דברי כ"ק אדמו"ר כאן אמורים אלא ביחס לעירוב המסויים שהיה במנהטן. אם אכן לזאת היתה כוונת כ"ק אדמו"ר – וכי לא היה לו לפרש אודות איזה מין מחיצה ואודות איזה פסול מדובר, ומדוע דווקא במחיצה שכזו ישנו חשש שזה ייפסל (יותר מבשאר מחיצות)?!

הרי שבשני המכתבים כ"ק אדמו"ר מביא את שני הקצוות שבעשיית העירוב: תחילה כ"ק אדמו"ר מדגיש את המצוה שבתיקון העירוב, אך אח"כ כ"ק אדמו"ר מביא נקודה הפוכה, שיש להזהר בעשיית העירוב, ובזה גופא – יש חומרא מיוחדת בדורינו אנו יותר מבדורות הקודמים.

אלא שלפום ריהטא, יש מקום לטעון שהבעיה המוזכרת במכתב דן והבעיה המוזכרת במכתב להרב ציננער – הם שתי בעיות שונות: במכתב דן כ"ק אדמו"ר מעלה חשש שמא העירוב ייפסל, ואילו במכתב להרב ציננער החשש הוא ש"לא תשתכח תורת עירוב". אמנם בספרי אבאר בעז"ה, איך ששתי נקודות - חששות אלו אינם נקודות שונים, אלא אדרבה, שתיהם נובעים מאותו יסוד.

אך גם אם נאמר שהם באמת שני חששות נפרדים ושונים, מ"מ אנו רואים בבירור שבאופן עקבי כ"ק אדמו"ר מעלה חששות שונים שהיו בעבר, והיום נעשו מציאותיים יותר מבעבר (וזה על אף שכ"ק אדמו"ר הזכיר קודם לזה את המצוה שבדבר).

נקודה חשובה לציון: כמובן שבספרי אבאר בארוכה כל פרט ופרט שבמכתב זה.

⁵⁷ ובקיצור, עם זאת שיתכן שכ"ק אדמו"ר מייחד את דבריו על עירוב מסוים זה או אחר, למעשה כ"ק אדמו"ר מעלה נידון ושאלה שאינה מיוחדת לעירוב מסויים כלל, אלא מובאים בצורה כוללת ורחבה.

⁵⁸ רצוני לומר, לא רק כדלעיל שדנתי על הענין כולו, אלא בקריאת המילים הנ"ל לעצמן מוכח כדברינו.

כל הקורא קטע זה – מבין שכוונתו של כ"ק אדמו"ר היא אודות **כל מחיצה שהיא**, אשר ישנו חשש שמא העירוב ייפסל **בכל אופן שהוא**, ולמרות זאת אנשים ימשיכו לטלטל באיסור.

עדי"ז רואים גם מדברי כ"ק אדמו"ר בסוף נקודה הב', שכ"ק אדמו"ר כותב: "לאור האמור לעיל, הרי זהו צורך מוחלט שאם יבנו עירוב – אם ישנה בכלל אפשרות הלכתית לכך – הדבר צריך להיעשות בסודיות גמורה".

הרי שכ"ק אדמו"ר מדגיש שהוראה זו שיש לעשות את העירוב "בסודיות גמורה" היא במקרה שישנה "אפשרות הלכתית לכך", ואעפ"כ יש לשמור את דבר עשייתה בסוד, ולא במקרה שיש מלכתחילה קשיים הלכתיים בתיקון העירוב, כגון בתיקון העירוב במנהטן⁵⁹.

ולסיכום – הטענה המכרעת מכל⁶⁰: אם אמנם המילים 'ערוב כזה' כוונתם לשאלה מסוימת ומוגדרת הנוגעת לערוב במנהטן, עדיין לא ברור מה בכך נוגע לענייננו: בסופו של דבר, שאלה זו לא רק שהיא נוגעת גם לערובים נוספים בעולם, אלא אף בשעתו היה העירוב במנהטן מהודר יותר מהרבה עירובין

59. המגיב הנ"ל כותב (עמ' יא) בביאור קטע זה: "והנה הדבר פשוט וברור שדברי הרבי נסובים על העירוב במנהטן וכיוצא בו, שיש בו חסרונות וחששות הלכתיים, שהקמת עירוב כזה היא כדי "להציל מאיסור את אלו המטלטלים בשבת בלאו הכי", ודבר זה אינו צריך לפנינו כלל וכלל". ולדבריו, כוונתו של כ"ק אדמו"ר "אם ישנה בכלל אפשרות הלכתית לכך" – היא לאפשרות של בדיעבד, כגון בעירוב במנהטן, שיש לסמוך **בדיעבד** על דעתו של המחבר בשו"ע שמתיר מחיצות של ים לעירוב. אך כאשר העירוב כשר לכתחילה לכל הדעות – בזה לא אמר כ"ק אדמו"ר שיש לשמור את דבר עשייתו בסוד.

אך מה אעשה, שמה שאצלו הוא פשוט וברור, אצל אנשים כערכי אינו פשוט וברור כלל, ומכמה טעמים:

א. אני קורא את הדברים כפי הפירוש הפשוט והמילולי שלהם, בעוד שהוא מתרגם את הדברים ומפרשנם בצורה מחודשת, שאינה כתובה כלל. הנה כ"ק אדמו"ר מדבר במפורש על עירוב אשר יש אפשרות הלכתית לעשותו, או באנגלית "if one is feasible at all according to din", שהוראתה המדויקת היא 'דבר מעשי ובר ביצוע', והמשמעות היא שכל עירוב, גם זה אשר כשרותו היא לכתחילה, צריך להישמר בסוד. לא נתפס איך ניתן להכניס בדברים משמעות מעין זו שטוען המגיב.

ב. לפי ביאורו רצף הקריאה מוקשה לחלוטין: תחילה כ"ק אדמו"ר מביא ומציג את הקושי שיש בעירוב המסוים הזה, מחשש "שמא יעלה הים שרטון", ואז כ"ק אדמו"ר מסיים: "**לאור האמור לעיל** (כלומר – אותה השאלה ההלכתית בנוגע לחשש שרטון) . . שאם יבנו עירוב – **אם ישנה בכלל** אפשרות הלכתית לכך – הדבר צריך להעשות בסודיות גמורה". ההקשר מוכיח בעליל שהתוספת הזו היא גם לולא אותה הבעיה דלעיל, אלא כל עירוב שיהיה גם אם הוא מעשי ובר ביצוע מבחינת הלכה, צריך להעשות בסודיות מסיבה כללית הנוגעת לעירובין בכלל.

לאור כל הנ"ל, בלתי מתקבל על הדעת לפרש את הפיסקה כנ"ל כטענת המגיב.

ולסיום הענין יש לציין כי בסוף דבריו הנ"ל סיים: "ודבר זה אינו צריך לפנינו כלל וכלל, אלא שענייני הרואות במאמרו של רנ"ז שמדייק מכאן שלדעת הרבי אין לטלטל לכתחילה באף עירוב". אמנם כפי שכבר כתבתי לעיל, אני סך הכל רק העתקתי את דברי כ"ק אדמו"ר ללא תוספות ופירושים, ומה לו להלין עלי?!.

⁶⁰. שגם היא נזכרה כאן כמה פעמים.

שהיו מקובלים אז (כפי שהסברנו שהמחיצות היו עשויות ממחיצות וקירות של ממש (מבטון או ברזל⁶¹)).

טז. ממשיד כ"ק אדמו"ר במכתבו :

"שלישית, וגם זו היא נקודה מרכזית לפי דעתי. הנקודה שהבעתי בסעיף הראשון – שיש להקים עירוב בכל מקום שישנה אפשרות הלכתית לכך – מבוססת על העיקרון המרכזי דלעיל.

למרות זאת, אין בכך כדי לקבוע את דינו של מקום מסויים (כגון מנהטן) לענין השאלה האם ניתן להקים בו עירוב ע"פ ההלכה. זהו נושא שנתון להחלטת הרבנים שחקרו את הנושא לפרטיו ובהתאם להלכות עירובין".

גם כאן הדברים מוכיחים מתוכם ומאמתים את דברינו דלעיל, שהרי כ"ק אדמו"ר כותב בהדיא, שכל דבריו לעיל בנקודה הא' והב' אינם אמורים ביחס למקרה מסויים, כגון העירוב במנהטן⁶², אלא הם דברים כלליים הנכונים לגבי כל עירוב שהוא, אדרבה, מכתב זה כלל לא בא לדון אודות שאלות הלכתיות המתעוררות במקומות ספציפיים כמו מנהטן או כל מקום אחר⁶³. ובכלל, אחרי משפט מפורש כמו המשפט שהובא בזה – כלל אי אפשר לטעון כדברי המגיב הנ"ל שכל המכתב נסוב אודות שאלות הלכתיות, כאשר כ"ק אדמו"ר מסלק עצמו מראש ומטיל את התפקיד על 'הרבנים שחקרו את הנושא לפרטיו, ובהתאם להלכות עירובין'.

יז. נקודה זו ניתן להוכיח גם מדברי כ"ק אדמו"ר בנקודה ד'.

וז"ל הרבי: "השאלה שיש לשאול היא, האם יש לפסוק לפי השיטות הפוסקים המקילים בנוגע לאפשרות הקמת עירוב במקום זה, וזאת בכדי להציל מאיסור את אלו המטלטלים (וכאמור, אין מטרת העירוב על מנת לאפשר לאלו השומרים שבת לטלטל בשבת). אבל לדעתי זה לא יהיה נכון...".

והנה דברי כ"ק אדמו"ר כאן מתייחסים בבירור לדבריו לעיל בנקודה הב', שם כתב את היסוד שעירוב זה מיועד רק "בכדי להציל מאיסור את אלו המטלטלים בשבת בלאו הכי", ולא "בכדי לאפשר ליהודי לקחת את טליתו לבית הכנסת בשבת"⁶⁴.

⁶¹. המגיב הנ"ל הביא מספר פעמים את הטענה כי העירוב בערים גדולות הוא מטבע הדברים מהודר יותר ממקומות קטנים, בגלל מספר גורמים. אמנם, במנהטן אין חולק כי העירוב נעשה בהידור רב יותר ממקומות רבים. והנה אנו רואים שכ"ק אדמו"ר העמיד בענין זה את ההגבלות הנ"ל – על אחת כמה וכמה במקומות שרמתם פחותה.

⁶². דבר זה נכון הן בנוגע למבואר בנקודה הב' וכן בנוגע למבואר בנקודה הד', שאין לומר שדברי כ"ק אדמו"ר שם אמורים אודות שאלה הלכתית על עירוב מסויים – שהרי כ"ק אדמו"ר כותב בהדיא שאינו נכנס לפרטי הדברים בשאלה הלכתית לגבי עירוב זה.

⁶³. וכמה מעניין להיווכח, שבמאמרו בלה"ק הוא מתעלם לגמרי מנקודה זו, ואף במאמרו באנגלית הוא מזכיר זאת רק בדרך אגב, ושם הוא מבאר שכ"ק אדמו"ר לא רצה להביע את חוות דעתו ההלכתית בנוגע העירוב במנהטן.

ולא הבנתי, דהרי לפי דבריו, כל נקודה הב' היא חו"ד הלכתית ארוכה ומפורטת בנוגע **העירוב במנהטן ספציפית**, וכיצד ממשיד כ"ק אדמו"ר בנקודה הבאה ואומר שאין ברצונו להתייחס לשאלות ההלכתיות הקשורות אל העירוב במנהטן!:

⁶⁴. ובענין זה יש לעיין לעיל בהערה 50, במה ששללנו פירוש מעוות (בלשון המעטה) במה שרצה המגיב לפרש בקטע הזה.

ושוב, גם כאן רואים שדברי כ"ק אדמו"ר מסוגננים ומנוסחים כמו שמדובר אודות עניין כללי, באיזה אופן צריך לעשות תיקון עירובין, ולא אודות עירוב מסויים⁶⁵. והרי דברים אלו הם היסוד המבואר בנקודה הב'. הרי לנו שוב שדברי כ"ק אדמו"ר בנקודה הב' (שעירוב זה אינו מיועד "בכדי לאפשר ליהודי לקחת את טליתו לבית הכנסת") אמורים בכל עירוב שהוא, ולא רק בעירוב של מנהטן.

בנוסף לזאת⁶⁶, אם אמנם המכתב נועד לדון אודות עירוב שכבר עכשיו אינו אלא 'בדיעבד', הניסוח היה צריך להיות מתאים לשאלה זו, שבה אנו דנים אם ראוי להוסיף ולהקל קולות נוספות – כאשר המכתב שלפנינו אינו מתאים לשאלה מסוג זה, אדרבה משמע שבהמשך לנקודה ב', בה הוא דן שלא במבט הלכתי, עתה הוא בא לדון בשאלה האם נכון להקל בשאלה הלכתית, וכ"ק אדמו"ר מתנגד לעשות דבר כלשהו בעירוב – גם אחרי שייעשה בסודיות גמורה כדרישתו – שלא יהיה על פי השולחן ערוך, וכלשונו – 'שהדבר צריך להיעשות רק במקום שבו ניתן לעשותו לגמרי לפי ההלכה'. – אם אמנם כוונתו לעירוב במנהטן, שכבר עתה הוא אינו כשר לכתחילה, הרי שהמכתב נוסח בצורה מעוותת ומפותלת,

65. כ"ק אדמו"ר כותב כאן כי אין הדבר נכון ללכת אחרי דעות הפוסקים המקילים יותר. אם המדובר במכתב זה הוא אודות העירוב במנהטן דווקא, אשר לפי דעת אדה"ז הוא כשר רק בדיעבד, אז לא היה מובן מהי כוונת כ"ק אדמו"ר שאין לסמוך על שיטות הפוסקים המקילים, שהרי כבר כאן אנו סומכים על שיטות המקילים.

המגיב הני"ל ביאר (עמ' טו ואילך) שכוונת כ"ק אדמו"ר היא "לעירובין המסתמכים על שיטות יחידים נגד פסק השו"ע", ועירוב כזה ס"ל לכ"ק אדמו"ר שאין לעשות כלל (דבר שאין לה זכר בלשון המכתב). אך "עירוב שאפשר להקים באופן שיהיה כשר רק בדיעבד" ע"פ דעה המובאת בשו"ע, כגון בנידון העירוב במנהטן – עירוב כזה סובר כ"ק אדמו"ר שיש לעשות בסודיות. (לתוספת הרחבה בענין, ראה בספרי).

ועד שהוא טוען עלי (הערה 27) שאני שיניתי את משמעות דברי כ"ק אדמו"ר משום שתרגמתי "לפי השיטות של הפוסקים המקילים", בעוד שהתרגום המדוייק צ"ל "לפי השיטות של כמה פוסקים המקילים", אשר משמעות הדבר היא שיטות כאלו שכלל לא הובאו בשו"ע, וע"ז כותב כ"ק אדמו"ר שאין לסמוך על שיטות אלו בתיקון העירוב. [בהזדמנויות אחרות ובפורומים שונים האשימני ב"זיון חמור!"]. טענה זו הובאה כבר לעיל בהערה הני"ל אות ד', וכאן הוא המקום להרחיב מעט את היריעה בענין זה.

האמת יורה דרכו, שלשונו המקורי של כ"ק אדמו"ר הוא: "following the more lenient view of some poskim". – שהוא בתרגום מילולי 'בהתאם לשיטה היותר מקילה של מספר פוסקים'. המגיב הני"ל בא לטעון שכוונתו בזה דווקא לשיטות יחיד שלא הובאו בפוסקים, מה שאין כן בעירוב דמנהטן שהוא מהודר יותר מזה ולא עליו קרא כ"ק אדמו"ר להימנע מלעשותו. וילמדנו החכם הני"ל, מי גילה לו רז זה שהתרגום והפירוש של "some poskim" הוא בדווקא 'דעות יחיד'! והרי דרך הדיבור והניסוח באנגלית הוא לומר "some poskim" גם כשמדובר אודות דעות המובאות להלכה. הדבר ברור שאין זכר לדבריו בדברי כ"ק אדמו"ר.

ובכל אופן, אין לומר שזהו הפשט במכתבו של כ"ק אדמו"ר כאן, משום שעד עכשיו הוא טען בתוקף שכל מכתבו של כ"ק אדמו"ר הוא אודות בעיה מיוחדת הקיימת בעירוב זה במנהטן, שלפי דעת אדה"ז זה כשר רק בדיעבד (וכפי שזכר לעיל, לפי דעתו של המגיב, טענה זו לבדה די בה לתאר את המיקל בה כ'מחלל שבת'), ולפתח כ"ק אדמו"ר מתחיל לדון באותו המכתב אודות דבר חדש – אודות דבר יותר גרוע, והוא עירוב כזה שכל כשרותו היא רק לפי דעות יחידים וכיו"ב, בגלל סיבות שלדעתו אינן שייכות כלל בעירוב זה שבמנהטן, ואף אין לנו שמץ של מושג מה הם (וגם אינו קשור להרקע של מנהטן או למחיצות של ימים). בנוסף, מן הסתם הדברים צריכים לבוא כהמשך לפסקאות הקודמות, אבל לא מצאנו איך נקודה ד' שייכת לנקודות הקודמות. [ועוד, שלדבריו יוצא שהנקודה הדי' מדברת אודות דבר חדש ואינה באה גם לא בהמשך לנקודה הב', בעוד שהיא לכאורה באה להמשיך ולהבהיר את הנאמר בה. הבנה כזו בנכתב אינה מתיישבת על הלב כלל.]

⁶⁶ ובנוסף גם למפורט בהערות דלעיל.

שאדם עשוי לתהות מי הוא זה שכתב מכתב שכזה; חלילה לנו לומר שכ"ק אדמו"ר נתן לנסח מכתב בצורה שכזו.

ביאור מכתבו של כ"ק אדמו"ר להרב מאשקאוויטש

יח. אחר שהתברר לנו היטב את כל המובן מאליו, כי מכתבו של כ"ק אדמו"ר מתשכ"ד נועד לדון בשיטתו הכללית של כ"ק אדמו"ר אודות תיקון עירובין לציבור, נבוא לדון כעת במכתבו של כ"ק אדמו"ר להרה"ג וכו' הרב יוסף דוד מאשקאוויטש זצ"ל, בו דן כ"ק אדמו"ר אודות העירוב במנהטן (נדפס באג"ק חט"ו אגרת ו'פד). תחילה נציג את המכתב במלואו – ואחר כך נבוא לדון בדבריו, שלב אחר שלב⁶⁷.

להלן העתק מכתבו של הרבי:

"מוה"ר יוסף דוד שליט"א

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו בצירוף ה"קונטרס תיקון עירובין" של כת"ר שי', ומוחזר בזה הקונטרס.

ומש"כ בענין הסכמה - הרי ידוע שאין זה בנוהג בית הרב. ומנהג אבותינו בידינו.

ובפרט אשר אין הזמן גרמא כלל, לעיין בהספר כפי הדרוש. ועוד זאת - ועיקר הוא אצלי - אשר בכל מקום הנה אנא באתרי דרב אנא, הוא אאזמו"ר רבנו הזקן בעל התניא והשו"ע, ונהוג דוקא כרב. ובזה כמובן גם מש"כ בשו"ע שלו (סש"ג סל"ה) דהים אינו עולה משום מחיצה.

ומה שרוצה כת"ר לדחוק ולפרש פס"ד זה - דוקא באם יש חשש שגם האשפה תנטל ותשאר מחיצה אחת - במח"כ אין לזה מקום כלל, כי בפירוש כתב דינו בשו"ע שם - באשפה של רבים

67. במאמרו של המגיב במהדורה האנגלית, הוא מביא תרגום באנגלית של מכתב זה, אמנם המשווה את תרגומו למכתב המקורי יראה שחלק מהתרגום לוקה בחוסר דיוק, ובחלקו לוקה בחסר של עניינים מסויימים המשנים את המשמעות, שאינם נתפסים במבט ראשון כזה שהקורא כלל אינו משים לב לשינויים אלו (אין כאן המקום, במהדורה בלה"ק של תגובתי, לפרט את כל הנקודות הללו, והרוצה לעיין בזה יעיין במאמרו הני"ל, ובמהדורה האנגלית של תגובתי יוכל למצוא הקורא את הפירוט המלא).

אמנם במאמר בלה"ק הוא אכן העתיק את המכתב המקורי בלה"ק ללא שינויים, אמנם הוא השמיט מספר קטעים:

א. קטע המתחיל "ומה שרוצה כת"ר" (אמנם קטע זה אכן אינו נוגע כ"כ לנושא הנידון, אך עם זאת למען הדיוק היה לו להביא גם את זה.

ב. שלוש הכוכביות שבין שני חלקי המכתב, אשר הם מסמנים שהמשך המכתב הוא עניין חדש ואינו המשך, וממילא בהשמטתם חסר בהבנה נכונה של רצף המכתב.

ג. קטע המתחיל "האזהרה רבה", אשר גם קטע זה נוגע מאוד להבנת כללות המכתב, בהיות אשר זה נותן הסתכלות נכונה על המתבאר במכתב, כמבואר בהמשך דבריו.

שאינה עשוי' להתפנות. וכשיעלה הים שרטון ישארו ב' מחיצות סמוכות זל"ז כדל"ת ולחי או קורה בצד ג'.

והנה, אף כי, למרות הנ"ל, שמחתי לקרות בסיום הקונטרס אשר שכר משכירו ולקיטו כו', (אף כי בטח בלא ברכה, ודלא כמשמע משטחיות הלשון, שהרי מידי כמה ספיקות לא יצא. וברכות אין מעכבות)

ולדעתי זכות גדול ונפלא הוא לכת"ר, אפילו את"ל אשר לכמה דיעות יש מקום לדון ע"ד כמה פרטים וספקות.

בכ"ז ברור לדעתי מוחלטת ותקיפה - שאין להדפיס, וגם לא לפרסם באופן אחר, שגמר הענין ותקן העירוב (עכ"פ לפי דעתו).

ומש"כ בסיומו דהקונטרס תועלת הפרסום - בכדי להציל אף אלו דלאיסורא מכווני וכש"ס (נזיר כג, א),

בודאי גם כת"ר משער כמה מאלו המזיזים - לומדים או אפילו רק יודעים ע"ד ספרים וקונטרסים כאלו,

משא"כ בהנוגע לשומרי תומ"צ, שעליהם דוקא אחז"ל דמורי היתרא לנפשייהו (באם רק ימצא איזה יסוד ואמתלא שיהי') שעלול פרסום הדבר להביא אותם עד לפרצות כו'. ולאחרי הפרסום יהי' הענין בגדר לא יוכל לתיקון, אפילו אם ירצה.

- האזהרה רבה שבפתיחת הקונטרס - כבר ראו במוחש, שאין זה מועיל בדבר הנדפס ומתפרסם, כיון שבעוה"ר רווחת השיטה דבהיתרא ניחא. ובפרט במדינה זו, אשר ה"רע-בנים" עומדים על משמרתם - משמרת לעומת ה' ולעומת תורתו - לפרוץ חומת הדת והיהדות.

ויהי רצון שבימיו ובימינו יקוים בפועל מאמרז"ל (ירושלמי תענית פ"א סוף ה"א) אילו היו ישראל משמרין שבת אחת כתיקונה מיד הי' בן דוד בא.

- בבבלי (שבת קיח, ב) איתא שתי שבתות כהלכתן. ואינו סותר להמאמר בירושלמי דתענית הנ"ל, וכמו שביאר רבנו הזקן בספרו לקוטי תורה פ' בהר רד"ה את שבתותי תשמרו. עיי"ש - .

ובהוספה בשמות רבה (סוף פכ"ח): למה - שהיא שקולה כנגד כל המצות.

בכבוד ובברכה".

ע"כ העתק המכתב (הנוגע לעניינינו⁶⁸).

⁶⁸. ובהמשך המכתב עורך כ"ק אדמו"ר מספר הערות כלליות על נקודות שונות בתחילת הספר, שאינן נוגעות לעניינינו.

יט. הנה במכתב זה מבוארים מספר נקודות.

תחילה, כ"ק אדמו"ר מבאר ג' טעמים מדוע הוא אינו רוצה לתת הסכמה לספרו (למרות בקשתו של הרב מאשקאוויטש):

א. מכיון שאין זה מנהג בית הרב לתת הסכמות לספרים.

ב. כיון שאין הזמן גרמא לעיין בספר כדרוש.

ג. כיון שבספר זה ישנו פרק שלם (פרק י"א) בו מבאר המחבר שיש לסמוך על שיטות הפוסקים שיש לסמוך על מחיצות הים; כ"ק אדמו"ר כתב כי אין הוא יכול לתת הסכמה לספר שכתב פרק שלם אשר נוגד את דעתו של אדה"ז, הסובר שאין לסמוך על מחיצות הים בשביל העירוב.

ראוי לציין: בפרק זה הרב מאשקאוויטש אכן דן בשאלה זו, ואף מביא את טענותיו של כ"ק אדמו"ר על שיטתו בהסבר ההלכה בענין, וכותב על כך כי מצד עצמו לא היה מתווכח עם דעתו של כ"ק אדמו"ר, אלא שהואיל ושלשה מגדולים הפוסקים – הברכי יוסף, החתם סופר, והחידושי הרי"ם הקלו בזה, יש לו להביא סימוכין לשיטתם, וכך כותב באריכות לבסס את שיטתו שלא כדעת כ"ק אדמו"ר.

- ויש להדגיש שוב (כמבואר לעיל), אשר נקודה זו היא תיאורטית בלבד, בנוגע לעירוב במנהטן, שכן כך או כך לא ישתנה דינו של העירוב במנהטן אחרי שהעירוב במנהטן הסתמך (גם) על מחיצות הבנויות בידי אדם, כך שאין צריך להגיע למחלוקת הפוסקים בנידון מחיצות הים^{69, 70}. אך עם זאת לא אבה כ"ק אדמו"ר לתת הסכמה לספר שבו יש פרק שלם שלא כדעת כ"ק אדמו"ר.

כ. המגיב הנ"ל מדייק ממכתב זה (במאמרו בלה"ק ובאנגלית), שהבעיה היחידה שהיתה בהעירוב במנהטן לדעת כ"ק אדמו"ר, ובגללה גם לא רצה לתת הסכמה לספר וכו', הוא שאין זה תואם עם דעת אדה"ז בענין מחיצות הים. אבל לולא זאת, כ"ק אדמו"ר היה מסכים עם כללות תוכן הספר, כיון שהעירוב נעשה כהלכתו ולכתחילה. כלומר, ההתנגדות של כ"ק אדמו"ר לספרו של הרב מאשקאוויטש, באה מצד השאלה המסויימת של מחיצות הים, וממילא גם בנוגע להעירוב במנהטן, הנידון במכתב

69. כפי שביארנו לעיל, אין דיון זה אודות כשרותם של מחיצות הים נוגע בפועל לעירוב במנהטן, כיון שהיו שם מחיצות העשויות בידי אדם, אלא שהחיבור של הרב מאשקאוויטש שדן אודות עירוב מנהטן העלה מספר נידונים כלליים בהלכה שיכולים להשליך על עירובין אחרים. ואמנם, יתכן תיאורטית **מקרה אחר** בו אין מחיצות העשויות בידי אדם, אבל יש שם מחיצות ים, וממילא המתיר ירצה להסתמך על מחיצות הים, ולכן כ"ק אדמו"ר מדגיש שאין זו דעת אדה"ז.

70. יש להעיר בדרך אגב, שבתחילת ספרו הרב מאשקאוויטש כותב "אזהרה גדולה" (אשר כ"ק אדמו"ר מתייחס אליה בהמשך המכתב) שאין לסמוך על ספרו להלכה למעשה לטלטל במנהטן, ושלא כתב את ספרו כספר של פסקי הלכה, אא"כ שאר רבנים גדולים ג"כ יסכימו עמו, ואעפ"כ כ"ק אדמו"ר לא רצה לתת הסכמה לספרו.

כמובן, אין זה טענה כל כך לומר שכ"ק אדמו"ר לא דיבר על העירוב במנהטן, מכיון שכ"ק אדמו"ר ידע שעצם חיבורו של ספר שכזה (למרות ה"אזהרה גדולה" שבתחילתו) ישמש כהוראת היתר לטלטל במנהטן (וכפי שכתב כ"ק אדמו"ר. וארחיב על כך בספרי בעז"ה), אמנם אעפ"כ אני חושב שיש להדגיש ולציין לנקודה זו.

משנת תשכ"ד עליו אנו דנים – גם הוא עירוב כשר וראוי, אם לא ענין אחד ויחיד – הוא ענין מחיצות הימים.

אמנם הלומד הישר יראה מיד שאי אפשר לומר כן⁷¹:

א. כ"ק אדמו"ר כותב בפירושו "אין הזמן גרמא כלל לעיין בהספר כפי הדרוש", וא"כ כיצד אפשר להוכיח מסתימת דברי כ"ק אדמו"ר במכתב שהוא מסכים עם כל שאר המבואר בספר, כשכ"ק אדמו"ר כותב ש"אין הזמן גרמא" לעבור על כל הספר. מסתבר שכ"ק אדמו"ר התעכב על ענין א' שהוא ראה ושהוא נוגד את דעת אדה"ז, ולכן היה חשוב לכ"ק אדמו"ר לכתוב ולהעיר על כך, בפרט שבפרק זה מאריך לסתור את שיטת כ"ק אדמו"ר בדעת אדמו"ר הזקן ולהצדיק את דעת החולקים⁷², אבל אין להוכיח מכך מהי דעתו הק' של כ"ק אדמו"ר בשאר העניינים המבוארים בספר.

ב. כל המעיין בספרו של הרב מאשקאוויטש מתחילה ועד סוף יראה בבירור שישנם כמה וכמה דברים שהוא כותב שאינם מתאימים עם דעתו הק' של כ"ק אדמו"ר במק"א⁷³, וכפי שאבאר בספרי בעז"ה. וא"כ ודאי שאין לומר שאי הסכמתו של כ"ק אדמו"ר על העניין דמחיצות הימים מהווה בעקיפין הסכמה על כל שאר חלקי הספר.

ג. אבל מעבר לכל הנ"ל, חובה עלינו לשים לב לנקודה הבאה: כ"ק אדמו"ר כותב בהמשך המכתב שישנם "כמה פרטים וספיקות" בעירוב דמנהטן. והנה מלבד השימוש ב'רבים' (שמשמעותו היא שישנם חששות נוספים בנוסף לבעיה דמחיצות הימים), כבר ביארנו במאמרנו זה לעיל שבאמת אין בעירוב זה כלל את החשש דמחיצות הימים, כי בעירוב דמנהטן השתמשו בפועל במחיצות העשויות בידי אדם, וא"כ ודאי **שעיקר החששות** שיש בעירוב זה במנהטן הם ה"כמה ספיקות" ולא הספק דמחיצות הימים⁷⁴.

⁷¹. נקודות אלו באות כתוספת על ההוכחות דלעיל, עד כמה בלתי אפשרי הדבר להסביר כי הענין שהתייחס אליו כ"ק אדמו"ר במכתבו בעירוב של מנהטן, הוא בגלל השאלה ההלכתית המסוימת של מחיצות הימים.

⁷². ובפרט שכפי שהזכרנו לעיל הרב מאשקאוויטש כותב שחובה עליו להסביר נגד דעת כ"ק אדמו"ר אחרי שדעת שלשה מגדולי הפוסקים חלקו עליו.

⁷³. ולדוגמא, בפרק כ' בספר מאריך הרב מאשקאוויטש לייסד את השיטה כי שיעור רשות הרבים שהוא כאשר ששים ריבוא הבוקעים בה, הם דווקא ששים ריבוא יהודים. והנה כ"ק אדמו"ר כותב בפירושו בכמה מכתבים (בשנת ה'תשי"ד) להרב מאשקאוויטש והרב אייזנשטאט שהוא אינו מסכים עם סברא זו, ולדעתו ברור שגם גויים נכללים בחשבון ששים רבוא, וכ"ק אדמו"ר מנמק זאת ומביא לכך הוכחות וכו'.

וכי נאמר שמכיון שכ"ק אדמו"ר אינו מעיר על כך במכתב זה, הרי זה סימן שכ"ק אדמו"ר חזר בו ושוב הוא סובר כדעת הרב מאשקאוויטש שלא מצרפים גויים בחשבון ששים רבוא?! אתמהא.

⁷⁴. כלומר, גם אם סוגיית מחיצות הימים היא זו שעוררה את התנגדותו של כ"ק אדמו"ר, הרי זו רק אחת, וישנן עוד כמה – ומה הן?

ואעפ"כ בתחילת המכתב, כשכ"ק אדמו"ר מבאר מדוע אין בכוונתו לתת הסכמה לעירוב, כ"ק אדמו"ר מביא רק את הטעם של מחיצות הים, ואינו מזכיר את שאר החששות, למרות ששאר החששות הם חזקים מאוד כפי שכ"ק אדמו"ר מביא בהמשך המכתב בנוגע להלכה.

וא"כ ברור כשמש שבתחילת המכתב כ"ק אדמו"ר אינו רואה צורך להביא את כל הדברים בספר אליהם הוא מתנגד, ואת הטעמים והחששות שיש בעשיית עירוב זה, למרות שאכן ישנם כאלו. וממילא מובן שאין לדייק מכאן מהי דעתו של כ"ק אדמו"ר לגבי שאר החששות והבעיות⁷⁵.

כא. ממשיך כ"ק אדמו"ר במכתבו להרב מאשקאוויטש⁷⁶:

"והנה, אף כי, למרות הנ"ל, שמחתי לקרות בסיום הקונטרס אשר שכר משכירו ולקיטו (אף כי בטח בלא ברכה, ודלא כמשמע משטחיות הלשון, שהרי מידי כמה ספיקות לא יצא. וברכות אין מעכבות), ולדעתי זכות גדול ונפלא הוא לכת"ר, אפילו את"ל אשר לכמה דיעות יש מקום לדון ע"ד כמה פרטים וספקות, בכ"ז ברור לדעתי מוחלטת ותקיפה - שאין להדפיס, וגם לא לפרסם באופן אחר, שגמר הענין ותקן העירוב (עכ"פ לפי דעתו)" (ועשיית העירוב היא רק בעבור אלו שמטלטלים בלאו הכי (במזיד או בשוגג)).

הנה בקטע זה כ"ק אדמו"ר כותב שישנם מספר ספיקות בעירוב זה שלכן אין לברך בגמר התיקון, אלא שכ"ק אדמו"ר אינו מפרטם מה הם, אבל הן טענות חזקות שבגללן הוא סבור שאי אפשר לברך על עשיית העירו, אין לסמוך עליו להלכה ואף אין לפרסם אודות עשיית העירוב, ושלא לעשותו אלא לאלו שכבר מטלטלים בלאו הכי (בשוגג או במזיד)⁷⁷.

והנה כפי שהזכרנו לעיל, אם באנו לברר על אילו שאלות וספקות היתה כוונת כ"ק אדמו"ר במכתבו, כפשוט שאין הכוונה למחיצות הים, מכיון שבפועל ממש לא סמכו בעשיית עירוב זה על מחיצות הים (ובכל אופן כ"ק אדמו"ר כותב שישנם כמה ספיקות בעירוב זה).

⁷⁵ יש לציין, שעמדנו על הדברים בהערה 38 אות ב' (במספר 2 בסוגריים), אולם שם השאלה היתה מדוע כ"ק אדמו"ר לא הזכיר במכתבו את הנושא של ההשקפה, ואילו כאן אני מציין שהסיבה שכ"ק אדמו"ר מביא כסיבה שלא לתת הסכמה לספר אינו ראייה לגבי שאלות אחרות שכ"ק אדמו"ר העלה.

⁷⁶ קודם חלק זה של המכתב כ"ק אדמו"ר שם ג' כוכביות, היינו שחלק זה הוא חלק חדש ממש שאינו המשך לחלק הקודם במכתב. ⁷⁷ המגיב הנ"ל מדגיש את החלק הנ"ל במכתב "ולדעתי זכות גדול ונפלא הוא לכת"ר", בו הוא לכאורה מעודד אותו על הקמת העירוב, כלומר שכאלו כ"ק אדמו"ר אומר שזו זכות גדולה לתקן עירובין באופן כללי, אבל אי אפשר להתעלם מהמשפט הסמוך בו מתנגד כ"ק אדמו"ר בחריפות לפירסום תיקון עירובין שבא על מנת לחדש היתר טלטול ברשות הרבים. גם אם נאמר כהדעה המתנגדת שכ"ק אדמו"ר כתב זאת בגלל שאלה הלכתית מסויימת ולא כדרך גישה כללית, – על כנה נותרה העובדה שהזכות הגדולה המתוארת במכתב כ"ק אדמו"ר לא באה בנוגע למי שבא לתקן אותו על מנת לעשות בו שימוש לציבור שומרי התורה ולהתיר להם טלטול ברה"ר, אלא רק להציל מן החטא את אלו שיטלטלו גם בלאו הכי.

אם כן לאיזה ספיקות כ"ק אדמו"ר מתכוון? - אפשר לומר בזה כמה ביאורים, אם נשווה את דברי כ"ק אדמו"ר כאן ובמכתבים אחרים (כפי שאאריך בזה בספרי), ויכול להיות ג"כ שהכוונה היא לספיקות אחרים שהוזכרו בדברי הפוסקים באותו זמן^{78,79}. אבל בכל אופן אין הכוונה למחיצות הים⁸⁰.

כב. עוד טוען המגיב הנ"ל (הערה 9) בהמשך לדבריו דלעיל: "יש לתת את הדעת על כך שהרבי לא הזכיר כלל את הטענה שלמנהטן וכיו"ב יש דין רה"ר דאורייתא, וזו אחת מני ראיות רבות שלדעת הרבי ערי ארה"ב הגדולות אינן רה"ר דאורייתא".

אבל פשוט שגם דברים אלו אינם נכונים כלל (מלבד מה שכאמור לעיל כ"ק אדמו"ר הזכיר שיש לו כמה בעיות בלי לפרטם)⁸¹:

כל בר בי רב יודע, אשר גם בכזה מקום שמוגדר הלכתית כרשות הרבים גמורה, אם מקיפים אותו במחיצות כהלכתו – אזי הוא נעשה רשות היחיד ומותר לטלטל בו. וא"כ, אם נניח (כפי שסבר הרב

78. ראה לדוגמה בשו"ת אג"מ ח"א או"ח סי' קלח – קמ. אצ"ן, כי מלבד הנושאים שהועלו בפוסקים, ושאלות נוספות שעשויות לעלות (כמו שכירות רשות, שיש בה פקפוקים בימינו), יש גם עוד שנידונים במכתבים רבים של כ"ק אדמו"ר, ובהם בע"ה אדון בספרי היו"ל בקרוב.

79. חלק מספיקות אלו נכונים גם בהרבה עירובין אחרים, ואינם ייחודיים לעירוב במנהטן דווקא, ואכ"מ.

80. ולהעיר עוד: כ"ק אדמו"ר נוקט במכתב זה (בקטע המדובר על הירע-בנים) בביטויים חריפים נגד עשיית עירוב זה במנהטן, שמטרת עשייתו הייתה להתיר לטלטל לכתחילה.

נתבונן בדבר: הרי פוסקים חשובים במשך הדורות סברו שיש לסמוך על מחיצות הים לכתחילה (ואכ"מ), וא"כ יש לתמוה על חריפות הלשון הזו, וכי כ"ק אדמו"ר שלל בחריפות גדולה כל כך עירוב זה – אך ורק בגלל שהוא אינו תואם את דעתו של אדה"ז?! לא מסתבר שלדעתו יש לשלול עירוב כזה בהתנגדות חריפה רק בגלל שחולקים על דעת אדמו"ר הזקן. נכון שלדעת כ"ק אדמו"ר כך יש לנהוג, וכל שומעי לקחו היו שומעים זאת ממנו, אך ודאי לא היה מתקיף את ההולכים בשיטות אחרות.

ופשוט שהתנגדותו של כ"ק אדמו"ר (ברמה כזו) לעירוב זה היא בגלל חששות אחרים שיש בעירוב זה (ויתכן שיתכן שחלקם הם בעייתיים יותר מאשר מחיצות הים), ולא בגלל מחיצות הים.

81. בספרי אבאר כמה נקודות נוספות בהקשר לנושא זה והעירוב במנהטן, ובאופן כללי לגבי הסוגיא של רשות הרבים. כאן לעומת זאת, בחרתי להתעכב רק על מה שקשור ישירות למכתבו של כ"ק אדמו"ר אל הרב מאסקאוויטש.

מאשקאוויטש) שמנהטן הוי מוקף במחיצות של ים – אז אין זה נוגע כלל לדון אם זה רה"ר או לא, כי בפועל ממש על ידי המחיצות זה נעשה רה"י גמור שמותר לטלטל בו.^{82, 83}

כג. וכעת נבוא לדון על החלק הנוגע לענייננו, הנידון בהמשך המכתב: כ"ק אדמו"ר ממשיך לבאר עד כמה חמור לפרסם אודות תיקון העירוב, ש"עלול פרסום הדבר להביא אותם עד לפרצות כו'. ולאחרי הפרסום יהי הענין בגדר לא יוכל לתיקון, אפילו אם ירצה". כ"ק אדמו"ר מתבטא כאן במילים החריפות ביותר, וטוען כי המיסוד והפרסום של תיקון העירוב עלול לגרום להוסיף בירידת הדור בשמירת התורה, ולתת לגורמים הדוגלים בזלזול בשמירת התורה כהלכה הזדמנות להחזיק בדרכם, מבלי שתהיה יכולת לרבנים להצדיק את עמדתם כראוי.

אני מאמין כי עלינו לשים לב למשפטים האלו, והן נכונות היום כשם שהיו נכונות בעת שנכתבו.

כד. אם כן, לסיכום:

כ"ק אדמו"ר כותב שישנם מספר בעיות בעירוב זה במנהטן. כ"ק אדמו"ר אמנם אינו מפרט מה הם אותם בעיות וחששות, אך הוכחנו שודאי אין הכוונה למחיצות הים. כ"ק אדמו"ר מוסיף ומבהיר שאין לתקן עירוב כזה על מנת להתיר לשומרי תומ"צ לטלטל בדרך קבע (כי אם רק להציל מאיסור אותם המטלטלים בלאו הכי), וכי פעולה כזו היא דבר גרועה ביותר.

כה. ואחרי כל הנ"ל בביאור מכתבו של כ"ק אדמו"ר אל הרב מאשקאוויטש, תא חזי עד כמה המגיב סותר את עצמו:

בעוד המגיב הנ"ל מאשים אותי בכך שהתעלמתי בזדון משוחד מהעיקרון הכללי של הרבי בדבר הדרך הראויה לקריאת מכתביו, בטענה שהסרתי את ההקשר של ההתכתבות בין הצדדים. וטוען עלי שאני מתעלם ממכתבו של כ"ק אדמו"ר אל הרב מאשקאוויטש, (אשר לדבריו הוא הוא היסוד והרקע שעליו מתבסס המכתב באנגלית אל קבוצת הרבנים שעליו נסובים דברינו).

82. מצינו אמנם בדברי הפוסקים בדור הקודם שדנו אם מנהטן הוי רה"ר או כרמלית. יש בזה שאלה נוגעת להלכה בכמה חששות ושאלות המתעוררות בערוב, אחרי שהקיפוהו מחיצות (היו ועדיין ישנם עוד שאלות שתלויות בשאלה זו, עיין בתשובה שהוזכרה לעיל מהאיגרות משה, אבל כל הסוגיות הללו אינן שייכות לענין המאמר הזה). אמנם דיון זה הוא דיון שונה לחלוטין: אחרי שאותם רבנים פסקו שמנהטן הוי מוקף מחיצות (אם במחיצות של ים או מחיצות אחרות, ואין זה נוגע לדידן), הם באו לדון האם אפשר להקל קולות מסויימות או מאידך האם יש להחמיר באיזה חומרות מסויימות בנוגע לחששות מסויימים המתעוררים בערוב, ובנוגע לזה יש נפקא מינה אם מנהטן מוגדר כרה"ר גמור או רק ככרמלית.

אך אם נניח שמנהטן לא הוי מוקף מחיצות כלל – אי"כ אין שייך לדון כאן כלל אם זה רה"ר או לא, כי בפועל ממש אינו נקרא מוקף מחיצות ואסור לטלטל בו.

ולכן, לפי שיטתו של המגיב שבמכתב זה כ"ק אדמו"ר חולק על הרב מאשקאוויטש וסובר שאין לסמוך על מחיצות הים לגבי העירוב במנהטן גופא – אם כן לא שייך לדון אם הוי רה"ר או לא, כי בין כך ובין כך אין כאן מחיצות המתירות לטלטל.

⁸³. וכל זה בנוסף לכל הנ"ל שהארכנו לומר שהחשש של כ"ק אדמו"ר לא מפורט במכתב אלא רק באופן כללי שיש 'כמה חששות וספקות'.

אך כל הקורא את מכתבו של כ"ק אדמו"ר בשלימות ורואה גם את מאמרו הנ"ל – יראה אשר ההיפך הוא הנכון: בנוסף לכך שהוא קורא בצורה הפוכה ומעוותת את המכתב המפורש שכל אחד יכול לקרוא אותו, מפרש אותו באופן לא נכון, ומעמיד את המכתב של כ"ק אדמו"ר אל הרב מאשקאוויטש בתורת רקע למכתב דנן, ומשום זה כביכול כותב את כל המכתב מתחילתו בפנים חדשות באופן שמעולם לא עלה על דעת כ"ק אדמו"ר⁸⁴. ובאמת נמצא שהוא הוא המתעלם מדברי הרבי, ומהקשר של המכתב כולו:

הוא טוען במאמרו אשר הבעיה היחידה שיש בעירוב זה היא מחיצות הים, ועל כך מיוסד גם כן המכתב באנגלית. אמנם הוא מתעלם מכל הרקע, ומי שייכנס לעובי הקורה בבירור הרקע מאחורי המכתב להרב מאשקאוויטש, יבין שמחיצות הים כלל לא היו ההיתר היחיד של העירוב של מנהטן, ובהכרח שלא זו היתה הסיבה להתנגדות כ"ק אדמו"ר להעירוב שם. וברור שכ"ק אדמו"ר התנגד לפירסום כל שהוא אודות תיקון העירוב למרות שתיקון העירוב במנהטן לא נסמך על מחיצות הים (וכפי שהרב מאשקאוויטש עצמו כותב בספרו), וכמשנ"ת בארוכה.

ונמצא שהמגיב עצמו הציג תמונה מעוותת של ההקשר, בכך שהציג מכתב שני של הרבי (שכביכול הוא הרקע וההקשר לראשון) לפי הרעיונות והתפיסות שלו ולא לפי הרקע של אותו מכתב, ולבסוף לקח מכתב מפורסם וגלוי של הרבי וייעד אותו מחדש לרעיון אחר לגמרי שמעולם לא נכתב על ידי הרבי.

אחרית דבר

כו. בעז"ה עוד מספר חודשים אוציא לאור ספר אודות סוגיא זו, ובו אבאר בארוכה ובהרחבה ובתוקף גדול את דעתו הקדושה של כ"ק אדמו"ר בהנוגע לתיקון עירובין בעיירות גדולות, ובו יוסברו אחת לאחת כל ההתייחסויות השונות של כ"ק אדמו"ר לתיקון עירובין, איך שהכל מוכח כדברינו, ללא שום קושיות וטענות.

אך גם מי שאינו יכול להמתין עד שיצא ספרי, והוא תוהה כיצד יש להתייחס לכל ה"הוכחות" שמביא המגיב הנ"ל מתורת כ"ק אדמו"ר, שמהם משמע שדעת כ"ק אדמו"ר הייתה בעד תיקון עירובין בעיירות גדולות (עד שמשום זה הוא דוחה את דברי כ"ק אדמו"ר המפורשים במכתב זה) – יש לו להשתמש ב'אבן הבוחן' דלקמן:

אם ברצונו לקבל את דבריו וטענותיו של המגיב אודות תיקון עירובין בעיירות גדולות, יש לו לקבל אותם באותה רמת נאמנות שהוא מקבל את ביאוריו וטענותיו במכתבו של כ"ק אדמו"ר הנידון כאן.

כל מי שעבר על מכתבו של כ"ק אדמו"ר (ועל מאמריו זה) בשלימות, וקרא את כל מאמרו של המגיב הנ"ל - והוא עדיין חושב שהדברים הוצגו בצורה הנכונה; ומסכים עם ביאורו של המגיב במכתבו של כ"ק אדמו"ר אל קבוצת הרבנים; וסובר שפרשנותו של המגיב אודות הרקע וההקשר של כתיבת המכתב

84. בפרט במאמרו באנגלית, עיין שם.

הם נכונים עובדתית; ומקבל את האופן בו המגיב מציג ומפרש את מכתבו של כ"ק אדמו"ר אל הרב מאשקאוויטש; ומקבל את כל העובדות שהוצגו כרקע העובדתי לכתיבת המכתב הנ"ל – אזי הוא יכול ג"כ לקבל ולהסכים עם כל ביאוריו וטענותיו של המגיב בנושא תיקון עירובין.

אבל מי שאכן מרגיש שהמגיב דידן הציג את הרקע וההקשר בצורה מעוותת ובעייתית, ושהוא פירש את המכתב להרב מאשקאוויטש בצורה עקומה ולא מדויקת, והוא מרגיש שהמגיב ניסה לקחת מכתב מפורש ולהסבירו בצורה שאינה נכונה לחלוטין – אז הוא יכול להבין שעליו להתייחס לגבי כל שאר טענותיו של המגיב בנושא תיקון עירובין ברוח דומה, ואין כל צורך להטריד את עצמו באפשרות זו, ובאפשרותו לנוח ולהמתין בשלווה בחודשים הקרובים עד שייצא ספרי לאור בעז"ה⁸⁵.

ג. ב. ברצוני להזכיר נקודה נוספת:

המגיב דידן טוען בכל התוקף שלא רק שאין לסמוך על השמועות בע"פ על מענות כ"ק אדמו"ר אלא רק על מה שבא בכתב, אלא הוא אף טוען שאין לסמוך על אף דבר שבא דרך המזכיר הרה"ח הרי"ל גרונר ע"ה.

והנה הוא אינו הראשון שטוען כך על נאמנות עדויותיו של הרב גרונר, אבל דומני שהוא הראשון שטוען טענה שאין לסמוך על שמועות **ובו זמנית** הוא בא עם שלל שמועות מפוקפקות (כפי שאבאר בספרי) ששמע מאנשים אחרים.

כלומר:

א. ברצותו הוא אומר שאין לסמוך על שמועות, ואפילו לא ממזכירי כ"ק אדמו"ר, וברצונו הוא כן סומך על שמועות.

ב. שמועות אלו הם שמועות שנאמרו מפי אנשים שאין סיבה להאמין להם יותר מאשר למזכירי כ"ק אדמו"ר, אחרי שהוא טוען שאין לסמוך על שמועות שנאמרו מפי מזכירי כ"ק אדמו"ר⁸⁶.

– דומני, שאדם צריך לדבוק בהשקפה שלטענתו היא ההשקפה המחוייבת, ומי שטוען בריש גלי שאין לסמוך על מזכירי של כ"ק אדמו"ר, אינו יכול לפתע לבוא ולטעון שיש לסמוך על שמועות שנאמרו מפי אחרים.

85. וכ"ז בנוסף לכך שהוא נוהג לתקוף אותי (בין היתר) אודות דברים שמעולם לא כתבתי, כפי שיכול כל אחד לראות, וזה מוסיף ברמת הנאמנות של דבריו וטענותיו.

86. ח"ו אין ברצוני להשפיל את אותם אנשים ולפקפק בנאמנותם, אלא שמי שטוען שאין לסמוך על אף אחד – א"כ אותם אנשים שהוא כן רוצה לסמוך עליהם, צריך שיהיה להם רמה מיוחדת של נאמנות, עכ"פ מספיק בשביל שיהיה ניתן להתייחס לדבריהם ברצינות יותר ממה שמתייחסים לדברי מזכירי כ"ק אדמו"ר.

וזה נכון במיוחד אחרי שחלק מהשמועות מפוקפקות למדי, וכפי שאראה בע"ה בספרי.